

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 15 (387) 17 – 23.04.2015 р.

Віктор Ніколюк
про війну
очима
комбрига

Які партії готові виконувати
запит на опозиційність

Чи має Україна друзів
у французькій еліті

Які шанси на президентство
в Гілларі Клінтон

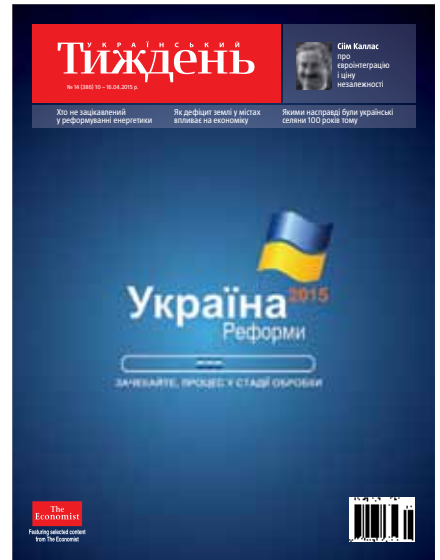

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

9 771996 156002

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯ УКРПОШТИ:

«Український тижень» за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тижень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тижень»		
	26009000022321	35392656	
	поточний рахунок отримувача код отримувача		
	назва установи банку		
	300023		
	ПАТ «Укрсоцбанк» МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	касир	вид платежу: за передплату на журнал «Український тижень»	
період:			
платник (підпис)		сума, грн	

НА ЧАСІ

Передовий загін

Чому суспільство змінюється швидше за владу

4

Юрій Макаров про декомунізацію

7

Переформатування

Чи встоїть коаліція на старті нового виборчого сезону

8

Шляхи вигнанців

Як внутрішні переселенці здатні змінювати країну

12

Олена Стяжкіна про силу і слабкість очікування

15

ТЕМА НОМЕРА

Відчайте Донбас

Як суспільство стало заручником олігархії

16

Милий друг

Для кого відкриті обійми Ахметова

18

Програна ставка Ахметова

Чи має шанси на реванш «хазяїн Донбасу»

20

Богдан Буткевич про любов пролетарів до експлуататорів

23

У безпечну гавань

Чим володіє на Заході найзаможніший український олігарх

24

Ефективне управління міфом

Як створюються ілюзії реформ

26

СУСПІЛЬСТВО

Монолог комбрига

Командир 92-ї ОМБР про перемир'я та можливу ескалацію

28

Функціонери МОН пообіцяли, але не виконали

Чи повернеться гуманітарна складова у вищу освіту

30

СВІТ

У пошуках загубленої дружби

Хто у Франції підтримує Україну

34

За що виступає Гілларі?

Про особливості передвиборчої кампанії претендентки на Білий дім

38

Куди ведуть усі Шовкові шляхи

Китай готує нову геополітичну стратегію

40

СПАДОК

Найстарша гетьманівна

Чим запам'яталася Марія Скоропадська

42

НАВИГАТОР

Читати, жити й перемагати

Свіжі переклади з польської і чеської та українська белетристика

46

Нашестя «чорних чоловічків»

Крим іде до тотальної мілітаризації

48

«Голос Донбасу»: п'ять тисяч «почутих» жертв

Хто не покидає окупованих територій

49

Філіпп де Лара про путінські впливи на Заході

50

Тиждень

№ 15 (387) 17 – 23.04.2015

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ

Видавець ТОВ «Український тиждень»

03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

Головний редактор Дмитро Крапивенко

Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,

Алла Лазарева, Олександр Крамар,

Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,

Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,

Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожит

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

тел.: 067-407-10-89

Видається з 02 листопада 2007 року

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2

Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 15-0861

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 15.04.2015 р.

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Передплатний індекс 99319

Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на ліцензування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week

Передовий загін

Автор:
Дмитро Крапивенко

Ми остаточно випали з матриці, у якій «кращі сини Вітчизни» несуть передові ідеї «темному народові» задля якісних суспільних перетворень. Вона застаріла, та й не наша, трансплантована звідти, де тепер, як і 150 років тому, «народ-богоносець» залюбки здає охоронці поборників більш гуманної і ліберальної політичної моделі. Однак саме по собі ходіння в народ у наших обставинах не втратило актуальності. Політики люблять занурюватися в маси з передвиборчими обіцянками, але при цьому вони й досі вважають ті маси таким

ФОТО: ЯКВ ЛІШЕНКО

собі плебсом, біомасою, якій потрібні виключно «стабільність і соціальні гарантії». Передові ідеї – це для іншого товариства, для розмов із закордонними донорами, самітів у Брюсселі тощо. Втім, сам по собі народ, його найпрогресивніша частина, вже зараз іде на крок попереду тих, хто має себе за decision makers, архітекторів реформ, командою, що змінює життя тут і сьогодні.

Це триває щонайменше від Майдану, де «професійні політики» закликали до рішучих дій у вигляді масової ходи і скандування вимог, а справжню революцію робили геть інші сили, з якими зрештою неохоче, суто з огляду на обставини, довелося рахуватись і домовлялись, особливо «буйних» навіть включати в партійні списки, щоб ті стали частиною системи й деактивувались. Але тим не обмежилося. Активісти, назвемо їх так, створювали добровольчі батальйони і волонтерські організації, коли держава рипіла іржавими коліщатами й незграбно, проти власної волі, сьак-так ставала на воєнні рейки.

Формально добро на повалення пам'ятників тоталітаризму держава не дала досі: від ухвалення Радою відповідного закону має пройти ще непроста процедура імплементації, яку, годі сумніватись, гальмуватиме місцеве чиновництво на всіх рівнях. Але чи чекає суспільство на бюрократів? Київський Ленін впав у грудні 2013-го, далі там, де цього не сталося у 1990-х, ідоли падали в лютому – березні 2014-го, себто за рік до ухвалення відповідного рішення парламентом. А ще три радянські пам'ятники були повалені однієї ночі у Харкові невдовзі після голосування за «антикомуністичні» закони в Раді. Люди, які це зробили, навряд чи належать до тих, хто ходить на сесії міської ради чи на наради до Геннадія Кернеса. А якби й ходили, то хто б їм офіційно дозволив це зробити?

Обурення газетою «Вести», яка, по суті, залишається «м'якою силою русского міра» в Україні, не висловлював хіба що лінивий. Свідома інтелігенція пікетувала пункти її розповсюдження, влада щось там шукала в господарській діяльності, і не сказати, що успішно. А одного

дня весь київський наклад опинився на складі вторсировини. Підключилися знову-таки активісти – цього разу з «Правого сектору». Брутально, поза правовим полем, але зробили те, чого суспільство чекало від влади і зрештою не дочекалося.

Свого часу Віктор Ющенко всіляко намагався реалізувати проект створення єдиної Помісної української церкви. Але далі піару й високих гостей у Києві справа не пішла: громада не відчувала потреби допомагати президентові в цьому. Сьогодні ж, коли Петро Порошенко намагається бути другом усіх конфесій одночасно, у суспільстві гостро постав запит на Помісну церкву: сильноти вірян дедалі частіше переходять із Московського патріархату до Київського. Це, звісно, сигнал більше ієрархам, аніж світській владі, але вельми промовистий: поки духівництво веде не надто плідні переговори, суспільство вже робить свій вибір і формує тренд.

Те, що відбувається зараз в Україні, чомусь прийнято називати формуванням громадянського суспільства. Але, коли йти за визначенням, жодної з передумов його існування в нас не

туру. Такий стан речей заперечує весь досвід попередніх поколінь, однак найшвидше зміни відбуваються в тих царинах, де держава не втручається, а отже, не заважає. Це видається тричі абсурдним в умовах країни, яка веде війну проти потужного агресора, адже в такий момент потрібні дисципліна і якісний менеджмент, але на ділі їх замінюють взаємовиручка й самоорганізація. Доки законодавство лишатиметься порожньою формальністю та ширмою для корупційних діянь, годі чекати якогось іншого сценарію.

Влада ходить у народ із якимись дурницями: то потішає всіх підбором нового патрульного автомобіля для поліції, то влаштовує кастинг на посаду очільника Антикорупційного бюро такий, що режисери «Холостяка» і «Дому-2» позаздрили б інтризі відбору, залучає поодиноких активістів, дає їм якісь повноваження й залишає в оточенні «чорашніх» чиновників і «позавчорашніх» генералів. Влада й далі імітує, і це в той час, коли суспільство робить кроки вперед самостійно. Це якийсь унікальний процес, котрий ще знайде своє визначення в соціології та політології.

Наші державні мужі, попри те що концентрація серед них людей із вельми поважними дипломами сьогодні висока як ніколи, виявилися не надто здібними учнями. Вони не такі вже безпорадні, щоб бути здатними слухати тільки одного вчителя – західних партнерів та функціонерів із МВФ. Є ще два педагоги: війна і суспільство. Обоє можуть жорстко покарати за незасвоєні уроки, тож є сенс прислухатися і до них.

Суспільство теж має свій не легкий багаж. Воно роками вчилася ухилятися від податків, дурити бюрократичну машину, давати хабарі й уникати відповідальності. Пострадянське, напів'яне, з дурними смаками, воно не один рік мирно співіснувало з правлячими режимами різного ступеня злочинності. Однак запит на зміни надійшов саме від нього, і саме суспільство нині подає приклад владі, якій, перш ніж серйозно вимагати чогось від громадян, не зайвим було б спочатку виправдати надану їй довіру й викликати довіру до себе. ■

ХОЧ ЯК ПАРАДОКСАЛЬНО, В УКРАЇНСЬКИХ УМОВАХ СТИХІЯ ВИЯВЛЯЄТЬСЯ ЕФЕКТИВНІШОЮ ЗА СТРУКТУРУ

сформовано: верховенства права немає і близько, майнові права незахищені, середній клас ледь-ледь животіє. Громадські організації, які й мали б бути головним інститутом нового суспільства, далеко не завжди виконують свої функції: хтось продається «великій» політиці, хтось просто майстерно засвоює отримані від закордонних структур гранти, профспілки залишаються іграшкою в руках олігархів-працедавців. Часто діяльність НГО зводиться до написання профільного законопроекту, ухвалення і втілення в життя якого мало обходить, головне – поставити галочку у звітності.

Хоч як парадоксально, в українських умовах стихія виявляється ефективнішою за струк-

Заборона простих істин

Можливо, якби не війна, ухвалення парламентом законів про засудження комунізму поряд із нацизмом чекали б іще довго. Визнати довгу низку узурпаторів від Леніна до Андропова, Черненка й Щербицького упирами, а їхні символи – пентаграму разом із серпом і молотом (пардон, зірка окремо взята залишається поза підозрою) – каїною печаткою слід було давно за прикладом інших посткомуністичних країн. Це не лише очистило б загальну атмосферу, а й оздоровило б політичний ландшафт, не даючи моральним спадкоємцям злочинного режиму брати участь у різних спекулятивних комбінаціях зі спадкоємцями матеріальними: згадаймо, як формально опозиційні комуністи слухняно підтримували політику розкрадання держави та здачі її інтересів агресивному сусідові. Та й сам феномен антиукраїнських заворушень на Сході, які суттєво полегшили російське вторгнення, був би ускладнений, а то й унеможливлений. Авжеж, будь-яка заборона в нинішньому політкоректному світі сприймається як зброя слабких, і в нового закону буде чимало опонентів. Зокрема, критики стверджують, що його погано прописано і Європа не підтримає будь-якого зазіхання на свободу переконань, свободу висловлювання думок та інші надбання демократії. Доведеться нагадати, що в самій «старій» Європі чудово уміють захищати свої засади, коли конкретно запахне смаленим. Чудовий приклад: менш ніж місяць тому у Франції було засуджено до двох місяців в'язниці (що, правда, умовно) телеведучого, який на власній сторінці в соцмережі лише піддав сумніву доцільність демонстрації протесту проти терактів у редакції Charlie Hebdo та єврейській крамничці. Зріла держава здатна визначитися з мірою соціальної безпеки того чи того «вільного висловлювання».

Інша річ, що в умовах конкретної України з її неучькими практиками правозастосування будь-яке розумне починання можна довести до абсурду. Не до такого, сподіваюсь, як у РФ, де до відповідальності притягують за продаж колекційних солдатиків зі свастикою, а натомість заплющують очі на збіговисько справжніх істинських нацистів. Убезпечитися від ексцесів можна, якщо буквально кожному прояву дурості оголошувати бій, громадськості зараз це під силу. Зрозуміло (й це прописано в законі), що пам'ятки музейного характеру під заборону не опиняються. Але чимало плям червоного минулого непомітно всоталося в наше повсяк-

денне життя, і просто так їх не позбутися. Зрештою, в самому парламенті інтер'єри прикрашено життєрадісними фресками з використанням червоних прапорів і подібної атрибутики. Символи – це вкрай істотно, та не в них усе зло. Важливо зрозуміти: справжня декомунізація – довгий шлях, і нові закони не кінцевий, а початковий його пункт. Потрібна серйозна, не завжди легка й комфортна праця всього суспільства, спрямована на усвідомлення певних принципів істин:

– коли доктрина заради хай там уже якого світлого й справедливого майбутнього вимагає повивати всіх буржуїв, куркулів, попів, гнилих інтелектуалів та опозиціонерів-попутників, те майбутнє не варте ламаного шеляга, тим більше, що до нього доживуть самі лише партійні номенклатурники в немодних костюмах, чекісти з чесними очима та розгублений люмпен;

– люди, які ностальгують за порядком, суцільною зайнятістю й дешевою ковбасою, демонструють класичний фрейдистський комплекс, прагнучи «повернутися в материнське лоно» (буквальна обмовка якогось не вельми освіченого «кримнашиста»); від того, що ідеальний лад локалізовано не в невизначеному, а в умовному минулому, діагноз стає тільки наочнішим;

– зло стократно небезпечніше, коли воно прикидається добром. Комунізм – одна з найбільших, справді диявольських спокус, якщо в різний час на неї пристали вірцеві інтелектуали й митці: Герберт Веллс і Бернард Шоу, Теодор Драйзер і Ліон Фойхтвангер, Ана-

толь Франс і Пабло Пікассо, Андре Малро і Фредерік Жоліо-Кюрі. Вони не визнавали, що шукати порятунку в позірній простоті комуністичного міфу означає без варіантів відмовитися від свободи перебування в складному реальному світі;

– на комунізм, немов на дитячий кір, перехворіли так чи так практично всі європейські країни, й ми тут не виняток. Було б надзвичайно приємно й зручно постановити, що ліву ідею нам штучно імпортували якісь зайди, а самі білі й пухнасті українці їй щосили весь час опиралися. Варто лише вдати, ніби не було ані виразно лівих батьків-засновників УНР, ані цілком лояльних до червоної ідеї діячів Розстріляного відродження, й геніальний Тичина не писав: «Партія веде». Це було б чергове спрощення, а нам зараз потрібне не заспокійливе, а тонізуюче. Не припиняти, а починати, точніше продовжувати, думати. ■

**СПРАВЖНЯ
ДЕКОМУНІЗАЦІЯ –
ДОВГИЙ ШЛЯХ,
І НОВІ ЗАКОНИ
НЕ КІНЦЕВИЙ,
А ПОЧАТКОВИЙ
ЙОГО ПУНКТ**

Автор:
**Юрій
Макаров**

Переформатування

Як змінюється політичний ландшафт на старті нового виборчого сезону

На тлі зниження інтенсивності бойових дій на Донбасі навесні 2015 року політичне протистояння в межах правлячої коаліції знову опинилося на першому плані. Уже в березні «Батьківщина» та Радикальна партія Ляшка почали погрожувати виходом із неї і відмовлятися голосувати за законопроекти, необхідні для отримання кредитів від МВФ та імплементації мінських угод. Вибірковим і нестабільним голосуванням за коаліційні законопроекти відзначалася також «Самопоміч».

Конфлікт із Ігорем Коломойським, наступ на інтереси Дмитра Фірташа та Ріната Ахметова у сферах (див. *Тиждень*, № 13, 14/2015), які вони традиційно вважали своїми вотчинами, підштовхнули їх до активнішого втручання в політику. У квітні внутрішні конфлікти сягнули нового рівня: «Батьківщина» на повну потужність включилась у шахтарсько-вугільний конфлікт і приєдналася до звинувачень у завищенні нових тарифів на житлово-комунальні послуги. Арсен Аваков виступив із вимогою звільнити з посади голови Донецької ОДА Олександра Кіхтенка, який довго лобіював зняття блокади з окупованих Росією районів Донбасу.

Однак апогеєм протистояння став гучний корупційний скандал зі звинуваченням уряду й персонально Арсенія Яценюка в корупції на мільярди гривень. Ключову роль в атаці на прем'єр-міністра відігравали колишні партнери по об'єднаній політсилі з «Батьківщини». До закидів приєднались свободівці, а також радикали Ляшка й Сергій Каплін, яких пов'язують із колишнім главою Адміністрації Віктора Януковича, а нині одним із лідерів Опозиційного блоку Сергієм Львовичним. У «Народному фронті» почали публічно звинувачувати «Батьківщину» та інших критиканів у роботі на Путіна і сприянні інспірованих Москвою сценаріїв де-

**Автор:
Олесь
Олексієнко**

стабілізації внутрішньої ситуації в Україні.

Наразі атака на прем'єр-міністра захлинулася насамперед унаслідок усвідомлення у БПП та Адміністрації Порошенка, що вони перебувають в «одному човні» з «Народним фронтом» Яценюка й розвал коаліції та політична де-стабілізація зіграють проти влади й країни загалом. Вину за негатив, пов'язаний із затягуванням пасків, справді покладають передусім на очільника уряду, однак є претензії і до глави держави та його політсили. Наприклад, за даними безрезневого опитування Центру Разумкова, діяльність Яценюка на його посаді повністю підтримує лише 7,8% українців, Петра Порошенка – 12,6%, окремі заходи прем'єра – 29,3%, президента – 40,7%. Не підтримують діяльності першого 56,7%, другого – 39,9%.

Іншим проявом гострого протистояння в межах коаліції стала конфронтація довкола реформи вугільної галузі, де фактично сформувався ситуативний альянс між представниками «Батьків-

ника Міненерго. Тема ще не вичерпана й може найближчим часом перерости в черговий виток громадсько-політичного протистояння.

На тлі наростання втоми громадян від погіршення рівня життя й односторонності реформ (що спрямовані на механічне подолання дефіцитів бюджету, державних монополій та соціальних фондів, але не зачіпають підвалин корупційно-олігархічної системи як такої) популізм і здатність дистанціюватися в очак виборців від відповідальності за дії влади дають позитивні електоральні наслідки.

За даними вже згаданого дослідження Центру Разумкова, станом на березень 2015 року порівняно з листопадом 2014-го зменшилася частка громадян, готових голосувати за БПП (від 19,2% до 14,1%) та «Народний фронт» (від 15,0% до 4,6%). Ставлення до НФ покращилося після виборів лише в 6,8% опитаних, до Радикальної партії Ляшка – у 8,5%, до БПП – у 9,3%, до «Самопоміч» – у 15,9%. А погіршилося відповідно у 48%, 41,4%, 45% та 24%. Тобто помітною є сприятлива динаміка в малих учасників коаліції порівняно із президентською та прем'єрською політсилами, на які, зокрема й стараннями партнерів по коаліції, перекладається весь негатив ситуації в країні. Аналогічна тенденція простежується й у випадку «Батьківщини»: хоча ставлення до неї поліпшилося в дещо меншій частці опитаних (6,5%), аніж навіть до НФ чи БПП, проте й погіршилося лише у 37,3%, а більш ніж у 50% не змінилося.

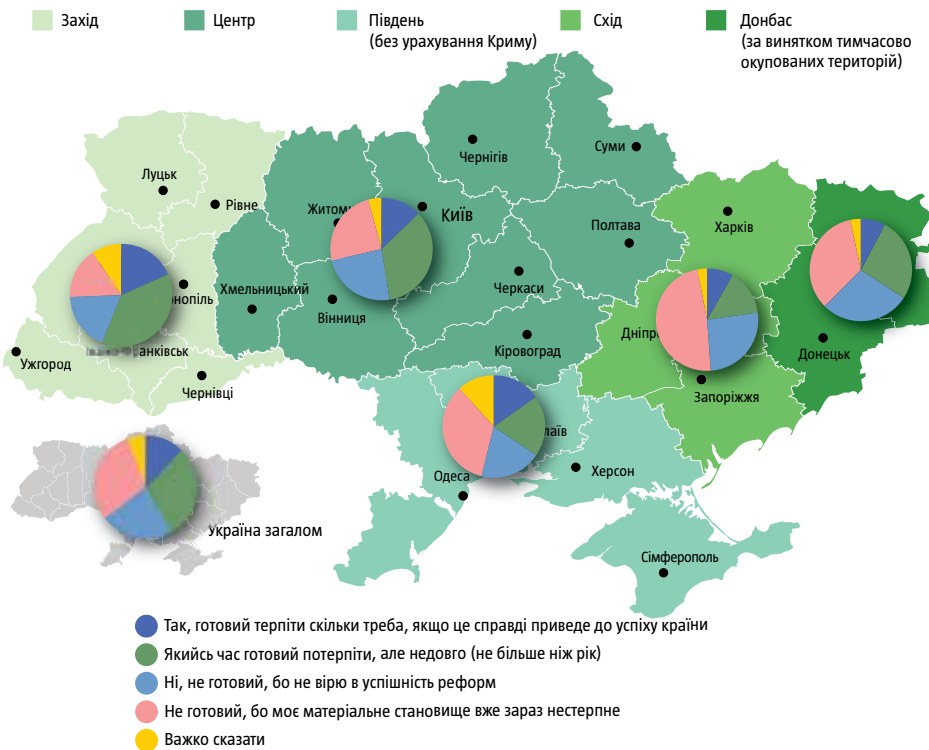
По суті, в межах формальної коаліції чітко виокремилася фактична опозиція. З одного боку, її представники за поодинокими винятками не мають можливості визначати рішення влади. Тому змушені або підтримувати ініціативи мажоритарних учасників більшості (НФ та БПП), або ні, але це мало впливає на реалізацію

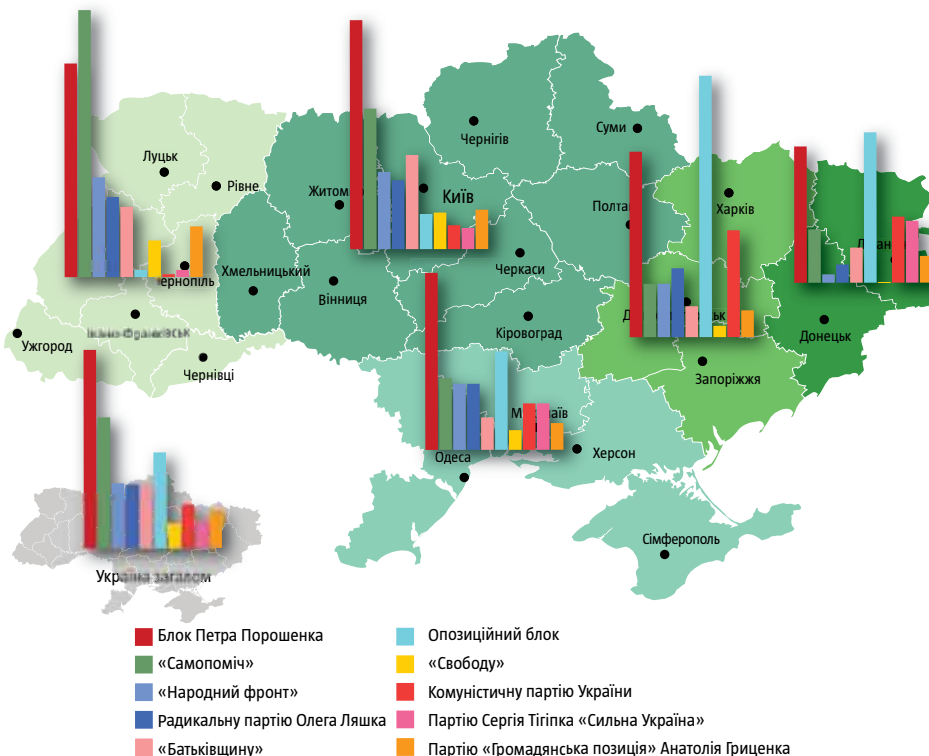
НА ТЛІ НАРОСТАННЯ ВТОМИ ГРОМАДЯН ВІД ПОГІРШЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ Й ОДНОБОКОСТІ РЕФОРМ ПОПУЛІЗМ ДАЄ ПОЗИТИВНІ ЕЛЕКТОРАЛЬНІ НАСЛІДКИ

щини» та Опозиційного блоку. Незалежна профспілка гірників, яку очолює давній соратник Юлії Тимошенко Михайло Волинець, та Профспілка працівників вугільної промисловості, керована екс-депутатом від ПР Віктором Турмановим, по суті, виступили єдиним фронтом проти спроб уряду реструктуризувати галузь: припинити дотації збиткового вугледобутку, закрити нерентабельні шахти. Тут важливо зазначити, що саме до квоти «Батьківщини» належить відповідальний за вугільний сектор заступник очіль-

«Здійснення реформ, цілком імовірно, може призвести до тимчасового зниження рівня життя людей. Чи згодні Ви терпіти певні матеріальні труднощі?», %

«Якби наступної неділі відбувалися нові вибори до Верховної Ради, за яку партію Ви проголосували б?», %

За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова 6–12 березня 2015 року

відповідних починань. Із другого боку, «Батьківщина», РПЛ та «Самопоміч» можуть публічно критикувати ті чи ті дії уряду та президента, в очач виборця потрапляючи фактично до опозиційної ніші.

ВТОМА ВІД ЗАТЯГУВАННЯ ПАСКІВ

Ця властивість дуже перспективна, у той час як соціально-економічна ситуація в країні стрімко погіршується, а реальних реформ залишається тільки чекати (див. **Тиждень, № 14/2015**). Вартість життя навіть за офіційними показниками протягом останнього року зросла в півтора рази (за даними Держстату, підняття цін від березня 2014-го до березня 2015-го становило 45,8%) за незмінних номінальних доходів українців. У квітні влада змушена була зважитися на давно необхідні кроки щодо підвищення комунальних платежів до економічно обґрунтованого рівня.

За даними березневого дослідження Центру Разумкова, частка громадян, які вважають, що ситуація в країні розвивається в правильному напрямку (17,5%), зараз майже вдвічі менша, ніж була відразу після Революції гідності (у березні 2014-го вона становила 32,3%). Лише 21,8% респондентів притримується думки, що Україна здатна подолати наявні проблеми протягом найближчих кількох років, а 30,7% узагалі переконані, що вже найближчим часом настане цілковитий соціально-економічний колапс.

Причому в південно-східних регіонах цей показник наближається до 50% (Схід – 46,1%, підконтрольна Україні частина Донбасу – 43%, Південь – 38,9%). Тоді як у Центрі та на Заході таких значно менше, аніж переконаних, що ситуація в державі розвивається правильно. Дані проведеного на початку березня соціопитування КМІСу також свідчать, що більший оптимізм в оцінці середньострокової перспективи країни демонструють жителі Заходу й Центру: 52,5% та 50,6% очікують на покращення ситуації (проти 17,6% та 19,4%, які прогнозують її погіршення).

За березневими даними Центру Разумкова, уже зараз лише 12,7% мешканців України «готові терпіти скільки треба, якщо це

справді приведе до успіху країни», 28,7% – «якийсь час готові потерпіти, але недовго (не більше ніж рік)», а 53% – не готові, оскільки або не вірять в успішність реформ, або їхнє матеріальне становище вже зараз нестерпне. У західному регіоні сукупна частка тих, хто ладен терпіти бодай певний час, перевищує кількість неготових до цього (відповідно 56,2% і 34,5%), у Центральному вони приблизно рівні (відповідно 47,7% і 48,2%).

Однак високі показники оптимізму щодо змін на країні, а відтак і готовності терпіти негаразди протягом певного часу, як це спостерігається на Заході та в Центрі, не менш небезпечні. Адже невиправдані очікування спровокує різке розчарування та апатію, зростання протестних, не обов'язково конструктивних настроїв, які за допомогою політичних маніпуляцій можуть бути використані антидержавними силами для дестабілізації країни.

В ОЧІКУВАННІ ВИБОРІВ

Формула нинішньої великої коаліції від початку була лише ритуальною даниною Євромайданові. Адже всі політичні сили, які виступали за європейський і демократичний шлях розвитку, після його перемоги начебто мали об'єднатися в коаліцію. Її створення у форматі конституційної більшості відкрило широкі можливості для ігнорування позицій не лише однопартійців, а й цілих фракцій-партнерів, внутрішньої боротьби, перекладання відповідальності на партнерів та перетягування електоральної ковдри.

Понад 300 мандатів повного складу п'яти коаліційних фракцій та фактично асоційована з більшістю група депутатів Ігоря Єрмеєва мало не на 100 осіб перевищували потрібний для ухвалення рішень парламенту кворум. Низку принципових рішень останнім часом приймали 227–230 головами, 15–20 із яких становили депутати, що формально не входили до коаліції. Це давало їй змогу весь той час ігнорувати відсутність консенсусу своїх членів під час ухвалення складних рішень, не помічати опору вже названих «малих учасників».

Із виникненням нинішньої конфігурації більшості опозиційна ніша фактично була віддана реакційному Опозиційному блоку

«Як змінилися Ваше ставлення до названих партій після останніх парламентських виборів?», %

За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова 6–12 березня 2015 року

«Якби наступної неділі відбувалися нові вибори до Верховної Ради, за яку партію Ви проголосували б?», %

ТОЙ, ХТО ВИЯВИТЬСЯ ФАВОРИТОМ МІСЦЕВИХ ПЕРЕГОНІВ, АКТИВНО ВКЛЮЧИТЬСЯ В БОРЬБУ ЗА ПРОВЕДЕННЯ ДОСТРОКОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ, А МОЖЛИВО, У ПЕРСПЕКТИВІ Й ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ

дувати на статус альтернативи усьому проєвропейському політичному табору.

Гостроти ситуації що далі, то більше додаватиме входження України в сезон як мінімум місцевих виборів. Навіть не супроводжуючись достроковими парламентськими, вони матимуть усе таки дуже важливе значення як індикатор зміни політичних уподобань. Водночас дуже важливим питанням є те, яким чином розподіляться голоси протестного

електорату. Скільки з них дістанеться проєвропейській опозиції включно з новими політичними проєктами, а скільки отримають реакційні проєкти й насамперед Опозиційний блок.

Той, хто виявиться фаворитом місцевих перегонів, активно включиться в боротьбу за проведення дострокових парламентських, а можливо, у перспективі й президентських. Крім того, місцеві вибори самі собою матимуть дуже важливе значення. Децентралізація, що, вочевидь, таки відбудеться під тиском як внутрішніх, так і зовнішніх сил, суттєво збільшить вагу місцевих керівних органів та контролю над ними. Новообрана влада на місцях може виявитися значно активнішою в претензії впливати на політику держави, аніж нинішня, сформована п'ять років тому на основі значною мірою спотворених режимом Януковича результатів голосування 2010 року.

Дані останнього соціопитування Центру Разумкова свідчать, що БПП все ще залишається найпопулярнішою політсилою в Центрі країни, а також має показники підтримки, близькі до середньоукраїнських, на Півдні та Сході (без Донбасу). Аналогічна ситуація і в «Народного фронту». «Самопоміч» уже зараз може похвалитися найбільшими симпатіями на Заході. Але так само високою є її підтримка і в Центрі країни, а в південно-східних регіонах її рейтинг досить, щоб подолати бар'єр під час виборів до місцевих органів влади.

У «Батьківщини» показники вищі за середньоукраїнські у Центрі та на Заході. Однак її рейтинг не достатній для проходження до місцевих органів влади на Півдні, Сході та Донбасі. Високі шанси опинитися в місцевих органах влади по всій державі у РП Ляшка, хоча найвищий рівень підтримки у цієї політсили спостерігається на Заході країни. У цьому регіоні високі шанси потрапити до місцевих органів влади також у «Громадянської позиції» Гриценка. Натомість «Свобода» наразі має сумнівні шанси потрапити до місцевих органів влади навіть на Заході та в Центрі.

Опозиційний блок наразі не має жодних перспектив увійти до місцевої влади за партійними списками в Центрі та на Заході. Однак цей недолік може бути компенсований завдяки добре замаскованим мажоритарникам, які, не виключено, просочаться до місцевих органів влади. Водночас для участі в місцевих виборах на різних територіях ця політсила може піти кількома колонами під нейтральними назвами нових партій. Натомість вона є абсолютним лідером на Донбасі та Сході

країни й зберігає високий рейтинг на Півдні, де поступається лише БПП.

ВІЛЬНИЙ РЕСУРС

Особливо непевною залишається ситуація в південно-східних регіонах, де більшість населення усе ще не визначилась або наразі не має наміру йти на вибори. На Донбасі та Півдні близько 50% опитаних із тих чи тих причин або не збирається голосувати взагалі, або не визначилося зі своїми симпатіями.

Результати безрезового опитування КМІСу свідчать, що південно-східні регіони перестали бути проросійськими, натомість залишаються євроскептичними. Так, на Півдні 32,2% населення підтримують вступ до ЄС, 31,4% – неприєднання до жодного із союзів, 21,8% – вступ до Митного союзу. На Сході відповідні показники становлять 32,2%, 32,7% та 19%, на Донбасі 28,5% населення бажали б вступу до Євросоюзу, 28,5% – до МС, 23,6% – неприєднання.

Досить індивідуальні вони і щодо внутрішньої української політизації. Наприклад, під час ви-

щезгаданого дослідження Центру Разумкова на запитання, якими події, пов'язані з Революцією гідності, відбувалися зараз, кого вони підтримали б, у східному регіоні за Майдан висловилися 25,4%, за антимайдан – 21,1%, проти обох – 41,9%, у Південному – відповідно 23,1%, 10,6% і 52,8%, на підконтрольному Україні Донбасі – 19,6%, 10,1% і 63,6%. Це створює сприятливі умови для нарощування рейтингу тут нових, «центристських» політичних проєктів та їх висуванців-мажоритарників.

Для групи Ахметова місцеві вибори – реальний шанс підтвердити, закріпити, а то й поширити свій вплив у південних та східних регіонах і в такий спосіб збільшити власну вагу в політичних торгах із главою держави та владною коаліцією, особливо ж у світлі потенційних парламентських та президентських виборів. Аналогічна ситуація й у випадку Ігоря Коломойського, для якого саме місцеві перегони є шансом уже цього року конвертувати свій зрослий вплив у контроль над органами місцевого самоврядування. ■

До Дня Незалежності Держави Ізраїль

SHACHAR ELNATAN Trio

Ark Ovrutski – bass

Brandon Lewis – drums

(Israel - USA)

Тріо Шачара Ельнатана

Арк Овруцький – бас, Брендон Льюїс – ударні
(Ізраїль – США)

За підтримки Посольств США, Держави Ізраїль в Україні
та Міжнародного Джазового Абонементу

Посольство США в Україні
U.S. Embassy in Ukraine

Посольство Держави Ізраїль
в Україні

26^{19:00}
КВІТНЯ

ЖИВИЙ
ЗВУК

МІЖНАРОДНИЙ
ДЖАЗОВИЙ
АБОНЕМЕНТ
MDA.COM.UA

PARTER.ua
287 87 87

Тиждень

Шляхи вигнанців

Ігнорування проблем внутрішніх переселенців, зокрема повернення окупованих територій, може спричинити сплеск радикалізму в країні

Як засвідчує історія, після втрати територій виникають численні групи переміщених осіб до, сказати б, «материнських» в етнокультурному відношенні країн. Так сталося в ХХ столітті з німцями і не один раз. Спочатку в 1940-му німецькі громади Естонії, Латвії та Литви, що прожили на тих землях 700 років, під час передачі цих країн Гітлером Сталіну були змушені повернутися до Німеччини. Тоді в Берліні вважали, що то тимчасовий захід... Але наймасштабніша депортація відбулася після Другої світової війни. Тоді німці виганялися (чи самі втікали) з Польщі (Померанія, Силезія, райони на Одері, Східна Пруссія, поділена між Польщею і СРСР), Чехословаччини (Судетська область), Югославії, Угорщини, Румунії тощо. Вони змушені були шукати притулок на історичній батьківщині. Можна згадати також польських «кресов'яків», що за угодами між комуністичними Варшавою і Москвою поверталися до Польщі з Литви, Західної України, Західної Білорусі. Водночас були депортовані звідти до УРСР/СРСР й українці, однак їм у Радянському Союзі не дозволялося підносити голову.

Аналогічні процеси відбувалися з вірменами, що пережили репатріацію з Туреччини до радянської Вірменії, греками, які поверталися з території Турецької Республіки до Греції, македонцями, що втікали до Болгарії після балканських воєн, а над усе після Першої світової. Усі ці групи людей поведилися по-різному. Були такі, що швидко асимілювалися на новому місці та поступово зникали з історичного об'єкту як якась особлива спільнота. Інші гуртувалися, організовувалися й активно боролися за повернення на рідну землю чи бодай

Автор:
Ігор Лосєв

Македонці
були
надзвичайно
згуртованою
і бойовничою
спільнотою
міжвоєнної
Болгарії

за здобуття якоїсь морально-політичної сатисфакції.

Наприклад, німці, які зазнали жахливих травм (під час виселення із Судетської області та інших територій траплялися жорстокі ексцеси, насильство, вбивства тощо), створили в Західній Німеччині політичні земляцтва депортованих, що були доволі активні в політичній царині, хоча влада ФРН не дозволяла їм перетнути певну межу в їхній діяльності. Однак саме ці організації радянська пропаганда вважала

головною базою західнонімецького реваншизму, називаючи тривалий час речником тих кіл нещадно таврованого баварського консервативного політика Штрауса. Переміщений німець багато років був улюбленим героєм радянських політичних карикатуристів: огрядний суб'єкт у капелюсі з пером, у шкіряних шортах та білих гетрах і неодмінно з якоюсь нацистським символом, мовляв, ці негідники хочуть переглянути підсумки Другої світової війни. Ті земляцтва мали певний

вплив на політику та діяльність ФРН, але значно слабший, ніж він потенційно міг би бути.

Польські «кресов'яки» були впливовими лише у правоконсервативних колах Польщі, що не гребували в останні роки загравати на ґрунті антиукраїнських настроїв із проросійськими силами, використовуючи для пропаганди відомого штабу чергові річ-

лилася в утворенні незалежної держави Македонії зі столицею Скоп'є. Тривалий час Сербія, Болгарія і Греція не могли поділити землю, яку греки вважали своєю історичною провінцією, розглядаючи слов'ян-македонців як нон-сенс. Сьогодні це проявляється в конфлікті між Афінами і Скоп'є, коли Греція торпедує вступ Македонії до НАТО та Європейського

цтво офіційної Софії від національної справи повернення Македонії. Як писав американський історик Джозеф Ротшильд: «Націоналістична хвиля, особливо присутність на території країни численної, добре організованої громади болгар македонського походження, що в будь-яку хвилину готові розправитися з політиком, запідозреним у негативному ставленні Болгарії до всього, що стосувалося Македонії, характеризувала жорстокість всередині країни...» Македонці стали потужним чинником внутрішньої та зовнішньої політики Болгарії протягом 15 років, інколи навіть найвагомішим.

Ще з часів Османської імперії македонці мали величезний досвід підпілля і збройної боротьби й суттєво збагатили світовий досвід партизанщини. Досить згадати, що в багатьох спецназах світу стрільбу одразу з двох пістолетів називають «стрільбою по-македонськи», а російські революційні заколотники 1905 року використовували ручну гранату, що називалася «бомба-македонка». До речі, Македонія під турецькою владою постійно повставала, і сутички з турецькими військами там практично ніколи не припинялися.

Македонці були надзвичайно згуртованою і бойовничою спільнотою міжвоєнної Болгарії. Як стверджував Джозеф Ротшильд: «У внутрішній політиці Болгарії македонська проблема постала не лише у формі соціальної тожності з македонським ревізіонізмом. Це ще сильніше виражалося у здатності організованих, обов'язкових та енергійних македонських болгар проникати та, по суті, контролювати політичні, адміністративні, комерційні, академічні й вільні професійні кадри країни». Справді, приблизно 300 тис. македонців утримували владу, що пропорційно не відповідала, як переконаний Ротшильд, їхній чисельності й була державою всередині держави.

«Залізною рукою» македонців була їхня Внутрішня македонська революційна організація (ВМРО), озброєна структура з військовою дисципліною. Цікаво (це не всі знають), що вбивство югославського короля Александра і французького міністра закордонних справ Барту організували хорватські усташі, але вико-

ниці Волинської польсько-української трагедії. Однак із ними змушені рахуватися польські політики, а надто тоді, коли йдеться про відносини з Україною.

На цьому загальноєвропейському тлі особливим та унікальним явищем є слов'яни-македонці, яких у Югославії між Першою і Другою світовими війнами вважали субетносом сербського народу, а в Болгарії – західними болгарами. І македонці більше тяжіли до такої оцінки, хоча нині перемогла третя, що вті-

Союзу, вимагаючи, щоб та змінила свою назву, і заперечуючи її як незаконно привласнену, що начебто містить у собі таємний намір стосовно тієї частини історичної Македонії, яку контролює Грецька Республіка.

Македонці, що вважали себе болгарами чи були переселенцями з Македонії, пильно стежили за найменшими спробами болгарської влади забути про македонське питання у 20–30-ті роки ХХ століття. Вони негайно й жорстко реагували на відступни-

U.TYZHDEN@UKR.NET

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

нали македонські бойовики. На той момент інтереси хорватів і македонців збіглися.

Лідер Селянської партії Болгарії Александр Стамболійський, прем'єр-міністр країни, що мав необережність публічно демонструвати згоду з югославською анексією Македонії, відчув на собі силу й безжалість македонців. Стамболійський оголосив поза законом низку «таємних» організацій ВМРО, що македонці сприйняли як «останню краплю». Тому озброєні загони ВМРО допомогли армійським частинам придушити опір Оранжевої гвардії (парамілітарна структура під контролем Селянської партії Болгарії). Саме ці загони спочатку дуже понівечили Стамболійського, а потім відрубали голову й розчленували тіло.

Македонці тиснули на уряди Болгарії, не даючи їм «злити» македонське питання, домовитися за його рахунок із сусідніми балканськими державами. Звісно, будь-яка аналогія кульгає. Але цікаво замислитися, як позиціонуватимуться в Українській державі донецька і кримська громади. Тут треба одразу ж зауважити, що в період правління Януковича в Криму «македонцями» називали вихідців із Донбасу, переважно з двох міст: Макіївки й Донецька, скорочено «македонці». Їх привозили на півострів практично на всі керівні посади: від МВС і СБУ до директорів місцевих кладовищ. Кримське начальство, ображене експансією, називало так своїх донбаських конкурентів.

Якщо уважно придивитися до цих двох громад, то крім схожих рис там можна побачити й відмінні. На Донбасі були і є криваві бойові дії, обстріли міст із масовими жертвами серед мирного населення. А снаряди, ракети й міни не диференціюють людей залежно від їхніх політичних поглядів. Через це в донецькій переселенській громаді чимало тих, чий вибір був продиктований не ідеологічними міркуваннями, а інстинктом самозбереження і побутовими обставинами. Там чимало прихильників України, однак вистачає й «вати». У Криму війни не було, безпосередньої загрози життю також. Та й від терору можна було сховатися вдома, відмовившись від будь-яких громадських і національних проявів. Тому звідти до материко-

вої України поїхали люди настільки проукраїнські, що це унеможливило їхнє співіснування з окупаційною владою та її режимом. Тут можна говорити про високий рівень загартованості, адже бути протягом багатьох років українським патріотом у Криму – це не зовсім те, що бути ним у Львові чи Києві.

Українських кримчан – кримських татар, українців, проукраїнських росіян – витискають із півострова заходами окупаційної влади під акомпанемент «гучного мовчання» київського уряду. Ніякі важелі, котрі об'єктивно має наша держава (постачання туди електрики, харчів, націоналізація російської власності в Україні), для захисту українських кримчан не застосовуються.

Понад те, є акції щодо Криму цілком антиукраїнські: оголошення кримських переселенців «нерезидентами», створення їм штучних проблем у материковій Україні. Є також акції демонстративно ворожі: нещодавно в Києві було припинено видання газети кримських українців «Кримська світлиця». Вона якимсь дивом пережила навіть Януковича, а тепер

на боротьбу проти нього. А як цього немає, то боротьба буде нелегітимною... Це дуже типово для нинішньої влади Порошенка, Яценюка, Турчинова і того, як вони протистоять агресорові.

Кримські вигнанці бачать індивідуальність офіційного Києва до кримського питання, водночас не можуть не помічати 15-кілометрових черг фур із українськими харчами на адміністративному кордоні з Кримом. За три місяці після ухвалення Верховною Радою закону про вільну економічну зону на півострові (ВЕЗ) української продукції туди було продано на \$405 млн. Нинішня російська окупація Криму тримається на фактичному економічному сприянні офіційного Києва. Не видно жодних реальних дій влади щодо його деокупації, тут явно панує дух саботажу. А прем'єр Яценюк уже дав зрозуміти, що деокупація відкладається до «трецьких календ»: «Наші діти чи онуки розв'яжуть проблему Криму». Гіркота підсилюється тим, що українські кримчани на власні очі бачили, як легко, бездарно й ганебно київська влада здала півострів Росії.

Абсолютна бездіяльність керівництва України щодо деокупації Криму може спровокувати в середовищі українських кримчан настрій дівого відчаю, що штовхає до крайніх заходів. Адже без реінтеграції півострова до складу України ці люди не зможуть повернутися на рідну землю. Вони дедалі більше відчуватимуть, що за нинішньої неефективної політичної верхівки жодних шансів на відновлення цілісності країни немає, а це означатиме категоричну необхідність радикальних змін всередині України. Якою буде реакція активної, енергійної, патріотичної кримської української громади, поки що сказати важко. Зрозуміло одне: після виходу з Криму внаслідок дій офіційного Києва, які кримчани суб'єктивно переживають як зраду, цій громаді відступати нікуди. А поки що в її надрах відбуваються процеси внутрішньої консолідації, визначення цілей і засобів їх досягнення, триває своєрідний аудит українських політичних сил, вибираються союзники й вивчаються опоненти. Що з того вийде? Час покаже, а він зараз як ніколи пришивидився. ■

УКРАЇНСЬКИХ КРИМЧАН ВИТИСКАЮТЬ ІЗ ПІВОСТРОВА ЗАХОДАМИ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ ПІД АКОМПАНЕМЕНТ «ГУЧНОГО МОВЧАННЯ» КИЇВСЬКОГО УРЯДУ

її позбавили підтримки. Об'єднаними зусиллями Національне газетно-журнальне видавництво, Міністерство культури великого вербального патріота України Вячеслава Кириленка та його заступника Ростислава Карандєєва разом зі ще одним вербальним суперпатріотом Павлом Мовчаном (товариство «Просвіта») припинили випуск часопису. Цікавою є аргументація: оскільки нинішня російська влада на півострові «Кримську світлицю» не визнає, то вона, на думку українських достойників, перетворилася там на підпільне видання, тож її не можна підтримувати, мовляв, це буде незаконно. Справді, як можна йти проти російської влади Криму? Та й боротися з окупантом варто, лише заздалегідь із ним домовившись та діставши його згоду

Готуючись до...

Важко сказати, до чого зараз ми готуємося більше: до Мінська-3 чи до місцевих виборів у ОРДЛО (окуповані райони Донецької і Луганської областей. – Ред.) за українським законодавством. Та й узагалі: чи готуємося? Чи просто чекаємо, як воно піде, те кремлівське божевілья, стежимо за виразом обличчя сучасного Гітлера, виконуємо поради «старших товаришів» із Європи або США...

Очікування – це іноді дуже сильна позиція. Однак буває, що і слабка.

Так, ми поки що не можемо виграти у відкритому військовому протистоянні. Але ж сформувати власний порядок денний у політичному полі можемо? Чи теж очікуватимемо, поки його сформулюють реваншистські сили, для яких окуповані та прифронтові території – єдино можлива зона кормління, єдина земля для зростання рейтингів та статків?

От, наприклад, контактна група, куди входять представники «ДНР-ЛНР», посол РФ, колишній президент Кучма та представник ОБСЄ.

Хто в цій групі представляє інтереси українців, які не хочуть жодних «республік», але не мають змоги поїхати з окупованих територій? За оцінками терористів, таких людей «там» не менше ніж половина. Їх відправляють «на підвал», на них доносять, за ними полюють, але вони не здаються. Хто в контактній групі представляє їхні інтереси? Плюс мільйон (за офіційними даними) чи близько двох (за неофіційними) переселенців, що мешкають в Україні й хочуть повернутися додому. Серед них є воїни, які пішли в добровольці, а тепер уже в армію за мобілізацією. А ще діти, пенсіонери, жінки, люди різних професій, статків, уподобань. Різні в усьому, крім одного: вони українці. То хто представляє їхні інтереси в перемовинах про долю окупованих територій?

Чому вони мовчазні та невидимі? Бо їх організаційно немає? Це неправда. Громадських та волонтерських об'єднань, що презентують як «окупованих», так і переселенців, безліч. Для добрих справ вони утворюють коаліції та широкі рухи. Не раз і не двічі ці об'єднання наголошували на необхідності того, щоб було почуто не сумнозвісний кремлівський переспів «голосу Донбасу», а власне його справжню інтонацію та реальні потреби.

Чому досі ні? Їм треба взяти в руки зброю? Захопити кілька будівель та з десятків тисяч заручників, проголосити свою Українську республіку, і тільки після цього шановна громада Європи зголоситься посадовити їх разом із ватажками «ДНР-ЛНР»?

Що мають зробити люди, які хочуть жити на українській Донеччині та Луганщині, щоб їхні інтереси було озвучено, враховано й поставлено на порядок денний?

Зараз, у момент нібито перемир'я, маємо час, щоб визначитися, у який спосіб і якими організаційними заходами вирішити цю проблему. Можливо,

потрібні фахівці з міжнародного права, можливо, лобісти цієї ідеї в Європі та світі. І насамперед в Україні. Бо якщо Україна солідарно виступить із цією вимогою, то навіть у брехливого Кремля не буде аргументів для відмови.

Якщо ми зробимо все правильно, Мінськ-3 відбудеться в умовах зовсім іншого розкладу сил. Єдина неприємність, що нормальним людям треба буде сісти за стіл із терористами, але то таке... Що більше нас серед них, то менше їх серед нас.

Зрозуміло, нам може дуже пощастити й сили Москви для нової війни вже не вистачить. Тож працюватиме «мирний план» із нав'язування Україні «нової місцевої еліти», що з ростовською чи бурятською пропискою опиниться у кріслах депутатів районних та міських рад.

Знову чекаємо? Знову дивимось серіал «як воно піде»?

Навіщо? Щоб потім наступні 20 років жонглювати проблемою «різної України», «розколу» та «демонізованого Донбасу»?

Хіба не можна вже зараз почати думати, як дати цьому раду?

Тож, може, візьмемося за розробку закону, який «відкрипить» громадян від адреси реєстрації й дозволить проголосувати за місцем реального проживання? Може, вкладемося у загальну українську кампанію із місцевих виборів на окупованих територіях? Борди, телеефіри – тут, в Україні, – для кандидатів, які готові повернутися і працювати на вигнання терористів?

Може, сформуємо, зрештою, депутатський корпус для «особливих територій» за своїми, а не московськими правилами? І не чекатимемо, поки нас обдурять добре профінансовані реваншисти та російські агенти.

Зрозуміло, що такий закон не є однозначним. Ризики фальсифікації голосування зростають в арифметичній прогресії. Однак іще є час над цим попрацювати. Подумати, чи процес «відкріплення» всіх українців буде ефективним, чи такий закон повинен мати тимчасовий характер і поширюватися тільки на території з «особливим статусом». Порахувати, скільки місць у районних та міських радах слід виділити для голосування в «материковій» Україні, а скільки – відповідно до статистичних даних – залишити для голосування «там». Якщо діяти правильно й в інтересах держави, наслідком місцевих виборів може стати конфігурація сил, яка сприятиме абсолютно природній та безболісній реінтеграції територій, а також нормальній роботі з відновлення економічного потенціалу Донецької та Луганської областей.

Час працює на нас. Однак він може образитись, якщо ми вкотре дамо йому просто минути безслідно. Зараз не від Кремля, а від України залежить, яким голосом промовлятиме Донбас.

І прогавити свій шанс на стратегічну ініціативу буде просто підступно. ■

Автор:
Олена
Стажкіна

Відчуйте Донбас

Напередодні Великодня глава Адміністрації президента України в інтерв'ю на запитання, чи готові Ігор Коломойський, Рінат Ахметов і Дмитро Фірташ перестати бути олігархами й залишитися великими підприємцями, зауважив: Коломойський і Ахметов кажуть, що готові, а з Фірташем він не розмовляв. Отже, Борис Ложкін має обіцянку принаймні двох українських олігархів стати зразковими бізнесменами й не втручатися в державні справи. Деолігархізація в дії?

Публічне «покарання» голови Дніпропетровської ОДА, наївно приписуване зусиллям представників «четвертої влади», які перейшли у «владу першу», мало всі шанси стати хітом серіалу про деолігархізацію: беручі українські чиновники та політики найвищого рівня демонстрували його своїм розчарованим і дедалі злішим співгромадянам. Правда, публічною появою або хоча б докорами другого «обіцянта» народ не потішили. Навіть більше: якимось зовсім не в тон курсу на деолігархізацію прозвучала заява голови Донецької ОДА про потребу співпрацювати з окупованими територіями. З ним солідаризувався Борис Ложкін (що й не дивно), а «четверта влада» почала розповідати про будні «ДНР-ЛНР». Одна журналістка, повернувшись із Донецька, повідомила: чистота і порядки на вулицях, російських окупантів не бачила, люди навчилися виживати й без Києва, українська влада спізнилася, тому хай і не думає диктувати свої умови; інший: там будують державність – простий народ, виявляється, повстав проти несправедливості (ну майже Майдан!), представників регулярної російської армії немає, жити з Україною, як раніше, неможливо, а тому треба шукати новий формат співіснування. Ну і Валентин Наливайченко підсумував: СБУ не має «серйозних зауважень» до Ріната Ахметова.

І тут законслухняний український громадянин, завжди готовий до обурюючих дій з державними (тобто цього ж таки громадянина) інтересами, згадує, як рік тому Ахметов емоційно попереджав Київ: Донбас хоче миру, але

**Автор:
Юлія
Олійник**

хоче говорити своїм «язиком», святкувати свої «праздники» і вклонятися своїм «пам'ятникам». А поки попереджав, на Схід і Південь – від Харкова до Одеси та Дніпропетровська – завозили зброю, найманців, а Крим уже відібрали «зелені чоловічки» з Росії. Відчуйте Донбас, як то кажуть!

Отже, сьогодні ми всі стали заручниками олігархії: від президента до солдата на російсько-українській війні, евфемістично названій АТО. Отцем-засновником епохи українських олігархів можна вважати Леоніда Кучму, хоча породив їх, звісно, не Данилович, а тоталітарна економіка СРСР. Вона подарувала нам не лише червоних директорів, «вату», сільське господарство з рабською робочою силою і нерентабельні галузі промисловості. Всі ці досягнення соціалізму цілком логічно увінчалися олігархами найрізноманітнішого походження: хто з комсомольців, хто з криміналу, а хто й прямо із «словиків». Наприкінці 80-х – на початку 90-х тягнули все: хтось Чорноморський флот, хтось кондитерські фабрики, ГЗК, шахти, цукрозаводи і т. ін. – ті, хто могли й хотіли. Ще тоді в Україні постали два клани: дніпропетровський і до-

РІНАТ АХМЕТОВ ОБІЦЯВ БОРИСУ ЛОЖКІНУ ГАРНО ПОВОДИТИСЯ. ЧИ ОБІЦЯВ ЩОСЬ ПЕТРО ПОРОШЕНКО РІНАТОВІ АХМЕТОВУ?

нецький. І якщо на Дніпропетровщині великий бізнес від часів Лазаренка, Пінчука й Тимошенко не був настільки тотально вмонтований у російську економіку, то на Донбасі, в зоні висококонцентрованої радянської індустріалізації, від самого початку все було інакше. Погодьтеся: щоб прибрати до рук великі експортноорієнтовані промислові комплекси, передусім металургійні та хімічні, зав'язані на загальносоюзну (власне російську) економіку, не було сенсу контактувати зі слабкою київською владою, яка під патріотичні гасла поспішала нагхати собі кишені. Той, хто не входив у російську сис-

тему дерибану, яка не могла функціонувати в обхід КГБ й організованої злочинності, ніколи не прихилив би Донбас. Тому від самого початку нувориші Донбасу економічно і світоглядно (а значить і політично) були орієнтовані на Росію. Там у них найближчі друзі, там їхня культурна й ментальна столиця, зрештою, туди вони тікають – як не назавжди, то хоча б на день народження Іосіфа Кобзона. А Лондон, Париж і Нью-Йорк – то для шопінгу, відірватися й розважитися.

Щоб утримати прихоплене, їм потрібна була лояльна людина в Києві, яка успішно знайшлася в 1994 році, коли за вирішальної підтримки Донбасу президентом України став Леонід Кучма. Відтоді й зазвучала пісня про особливу донецьку ментальність, про «Донбас кормит Україну», «Донбас на колени не поставить», «Донбас порожняк не гонит» і т. ін. Головне, щоб не про Київ і Україну – такого «приниження» Донбас не стерпів би. За відсутності «хліба» людям пропонували «видовища», тобто міф про власну велич. Ця пісня звучала і в 2004-му, коли в крісло президента мав наразити сісти прямиий представник Донбасу, і в 2014-му, коли той представник тікав з України. А її найяскравішим виконавцем тоді виявився Рінат Ахметов.

Війна триває понад рік, маємо тисячі загиблих, поранених, бездомних і обездолених. Але тепер ми знаємо: колишній «хазяїн Донбасу» пообіцяв Борисові Ложкіну, що цього разу, ну цього разу так уже точно не буде втручатися в політику! Мабуть, хоче з «колишнього» стати «теперішнім»?

Чи так це буде, ми одразу помітимо по тому, на які поступки піде президент Порошенко. Без згоди Києва Ахметов і Фірташ не зможуть ані остаточно легалізувати для експорту продукцію своїх підприємств з окупованих територій, ані залишатися монополістами в головних галузях української економіки. Їхній єдиний козир – «ДНР», «ЛНР» і російські війська (які там, на жаль, усе-таки є). Яку ціну готова заплатити українська влада за відмову Ахметова від цього козира і припинення війни: федералізація, російська мова, преференції під час приватизації? Мабуть, Рінат Леонідович, обіцяючи гарно поводитися, натякнув про це Борисові Ложкіну? ■

МИЛИЙ ДРУГ

Влада й опозиція часом змінюють одна одну, але приязнь до найзаможнішого олігарха – правило хорошого тону для політиків усіх таборів

Лихі,
«пацанські»
90-ті, з Ахатєм
Брагінім

Спорт об'єднує

З класово близьким

Взаємний гіпноз

На ниві
«русского міра»

Прем'єр-ліга

З «дніпропетровським» президентом

Тріо земляків

Милий друг – любий друг

Скромна чарівність олігархії

ФОТО: РНЛ, УНАН, ВІДКРИТІ ДЖЕРЕЛА

Програна ставка Ахметова

Автор:
Денис
Казанський

Рінат Ахметов, один із найвпливовіших українських олігархів, сьогодні втрачає колишні позиції. Ставка на Януковича, що очманів від влади та припустився фатальних помилок, для Ахметова виявилася в кінцевому підсумку прогашною. А спроба поставити на сепаратистів, до якої він вдався одразу після втечі Віктора Федоровича з України, призвела до ще більших втрат. Проте це зовсім не означає, що могутній донецький бізнесмен зламаний і переможений. Ахметов не здається і готується відстоювати свої інтереси. Як і в 2004 році, донецький клан розраховує на реванш.

Тернистий життєвий шлях Ахметова відрізняється від історії успіху інших українських олігархів. Поки Андрій Клюєв навчався в аспірантурі, Григорій Суркіс працював виконробом у будівельному тресті, а Віктор Пінчук захищав дисертацію з виробництва трубної продукції, Рінат Леонідович осягав зовсім інші університети. Офіційної інформації про роки його юності немає. Та люди, які знали Ахметова в період життя у селищі Октябрьське, стверджують, що той заробляв на життя грою в карти й товаришував із кримінальними елементами. Дружба з головним кримінальним авторитетом Донецька Ахатем Брагіним також цілком однозначно дає зрозуміти, чим займався Ахметов до того, як стати відомим бізнесменом і політиком.

Зірковий час Ріната Леонідовича настав після того, як Брагін загинув у кримінальних розборках. Досі ходять чутки, що замовником вибуху на стадіоні «Шахтар», який розірвав кримінального авторитета на шматки, був Ахметов, що таким чином розчистив собі шлях нагору. Але доказів, зрозуміло, немає. Як і доказів його причетності до

низки інших гучних вбивств у Донецьку. Не підлягає сумніву тільки одне: власність убитих бізнесменів та кримінальних авторитетів після їхньої смерті поповнювала бізнес-імперію Ахметова. Смерті, які траплялися навколо донецького олігарха, так чи інакше були вигідні йому.

Більшість замовних убивств 1990-х у Донецьку так і не було розкрито. І розкрити їх уже, швидше за все, не вдасться з огляду на закінчення строків давності. Після гучного розстрілу найвпливовішого донецького депутата Євгена Щербаня керівником області був призначений мало кому відомий у той час Віктор Янукович, який напевно чи зайняв би це крісло за життя Щербаня. З цього моменту починається швидкий злет донецького клану до вершин влади.

Довгий час Янукович вважався креатурою Ахметова і був повністю залежною від нього фігурою. Змінилося це тільки в 2010 році, коли Віктор Федорович нарешті отримав президентське крісло. Четвертий президент України був найдорожчою та найдовшою інвестицією Ахметова. Катастрофа трапилася тоді, коли цього очікували найменше. Янукович повівся так, як і личить недалекому провінціалові, що дорвався до влади: сп'янів від всездозволеності й став робити одну помилку за іншою. Крах президента вдарив і по його партнерах. Ахметов до останнього підтримував Януковича, але це вже не врятувало корабель, що тонує.

Після втечі Януковича і зміни влади в Києві Ахметов зрозумів, до чого все йде. Й одразу ж пірнув із головою в нову авантюру. Він, поза сумнівом, став одним із архітекторів «ДНР» і стояв біля джерел путчу сепаратистів на Донбасі навесні 2014 року, про що свідчить безліч фактів. Однак при

цьому притягти його до кримінальної відповідальності за сепаратизм навряд чи вдасться. Адже донецький олігарх не командував бойовиками особисто, піднявшись на барикаду, а діяв набагато тонше, смикаючи за ниточки.

Тим, хто погано розбирається в реаліях Донбасу, може здатися, що ситуація в Донецьку навесні 2014-го розвивалася стихійно. Але самим донеччанам не потрібно пояснювати, що некерованого сценарію там бути не могло. Рігін ще з 1990-х років щільно контролювали представники місцевих кланів, без санкцій яких там ніколи не було жодних сюрпризів. Тому, коли стало очевидно, що Ахметов не намагається зупинити хаос і вдає, що не контролює ситуації, сумнівів бути не могло: не діє він не тому, що не може зупинити безлади, а тому, що не хоче цього робити.

Рінат Леонідович завжди тримав ситуацію на Донеччині під контролем. Ні для кого не секрет, що всіх більш-менш

ФОТО. AP

значущих чиновників в області традиційно призначали за погодженням із олігархом. Так було навіть в останні роки правління Януковича, коли той зосередив у своїх руках практично необмежену владу.

Людиною Ахметова, поза сумнівом, був очільник області Андрій Шишацький, призначений на посаду в 2011 році. Він пропрацював до початку 2014-го. Ставлеником олігарха був багаторічний мер міста Олександр Лук'янченко, якому на виборах завжди забезпечували комфортну, легку перемогу. Представляли інтереси Ахметова численні депутати міської та обласної рад і очільники деяких міст Донецької області, зокрема найбільшого Маріуполя. Контролював він і силовиків.

Будучи одним зі стовпів режиму Януковича, Рінат Леонідович мав непомірну владу й міг легко задушити в зародку заворушення на Донбасі, що насувалися навесні. Чи були в олігарха сили, щоб зупинити конфлікт? Безумовно, були. Ах-

метов міг вчинити точно так само, як вчинив у Дніпропетровську Ігор Коломойський: створити батальйони територіальної оборони, проінструктувати чиновників та міліцію, щоб ті працювали в посиленому режимі та не допускали протиправних дій. У кожного українського олігарха завжди була якась подоба маленької «приватної армії», яку принагідно можна було пустити в хід. Бійці таких «армій» зазвичай числилися в різних охоронних агентствах або спортивних клубах, на утримання яких той чи інший товстосум виділяв певні кошти. У потрібний час бійці приходили на допомогу господареві. У дні Майдану, взимку 2014-го, вони були в ролі тітушків, раніше вступали в бій під час рейдерських атак.

Варто було Ахметову віддати кілька розпоряджень, поговорити з лідерами сепаратистських угруповань, підключити підконтрольні йому сили – і путч на Донбасі був би придушений ще в березні, коли він тільки розгорався. Донеччани пре-

ШТУРМ, ЯКОГО НЕ БУЛО. Донецьке «Межигір'я» Ахметова від обурених громадян торік захистили бойовики «ДНР»

красно пам'ятають, як хвацько придушували місцеві чиновники мітинги опозиційних до Партії регіонів сил у 2011–2014 роках, коли це було потрібно Януковичу та Ахметову.

У листопаді 2011-го міліція жорстоко розіграла акцію протесту ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС у центрі Донецька. Один із мітингувальників при цьому був убитий. У 2012-му, щоб не пустити людей на опозиційний мітинг у Донецьку, влада Горлівки перекрила автомобілями трасу Горлівка – Донецьк. Рух по шосе було заблоковано більш як на годину. На початку 2014-го місцеві чиновники також досить ефективно боролися з донецьким Євромайданом.

Однак організаторам сепаратистських мітингів і масових заворушень навесні 2014 року в Донецьку дали суцільне зелене світло. Ніхто не перешкоджав їм підвозити людей, перекривати дороги блокпостами й облаштовувати барикади на трасах. На початку весни, коли в антиукраїнському путчі брало участь ще небагато людей, зробити це можна було ще відносно легко. Потім ситуація остаточно вийшла з-під контролю.

Для чого Рінату Ахметову все це було потрібно? Ймовірно, спочатку олігарх, як і більшість українців, просто не вірив у те, що заворушення можуть перерости в щось серйозніше. І планував використовувати їх як інструмент тиску на Київ. Після усунення від влади Януковича донецькі зробили спробу зберегти панування хоча б у своєму базовому регіоні. За низькою свідчень, Ахметов, Колесніков, Звягільський та інші представники донецьких кланів спочатку платили сепаратистам гроші, таким чином переконуючи самих себе, що можуть керувати антиукраїнським повстанням. Однак до літа, коли контроль над угрупованнями бойовиків остаточно встановили диверсанти з Росії, донецькі олігархи зрозуміли, що втратили важелі впливу на сепаратистів. От тільки було вже пізно що-небудь робити.

Сьогодні відносини Ахметова з «ДНР» базуються переважно на взаємовигідній спів-

праці. Олігарх не контролює терористів, але співіснує з ними на принципах симбіозу. Нещодавно цю схему докладно описав колишній очільник «ДНР» Александр Бородай на зустрічі з російськими націоналістами в Москві.

«Давайте уявимо таку штуку, що ми націоналізували пана Ахметова. Підприємства, які належать йому й містяться на території «ДНР», із дивовижною стійкістю весь цей час працюють. Пану Ахметову в силу того, що він весь цей час був стовпом і засновником української політики, тобто людиною, яка практично неформально «тримала Україну», нинішній стан справ вигідний. Поясню чому.

У нього дуже багато ворогів серед нинішньої київської влади, серед істеблішменту... Й одним із головних є персонаж на прізвище Коломойський. Так от, Ахметову вигідно, коли його підприємства містяться на території «ДНР» і виробляють продукцію. Йому ж вигідно, щоб ця продукція відправлялася на експорт. Вона повинна відправлятися. Куди? В Італію. Як вона може відправитися? Через порти. Через які? Єдиний доступний для нього порт – це Маріуполь».

Бородай досить прямо заявив, що Маріуполь не був узятий бойовиками лише тому, що між ними й Ахметовим фактично існувала домовленість. Сепаратисти залишили порт, щоб він мав можливість вивозити з окупованої території продукцію своїх підприємств, а той натомість став підтримувати їх продуктами.

«От і здогадайтеся, чому ми не взяли Маріуполь у вересні, хоча такі можливості були. Тому що як він може витягувати свою продукцію з підконтрольної терористам (на думку західного світу) «Донецької республіки» в Італію? Ніяк. Він не може її звідти вивозити. Відповідно повинен везти з української території, а єдиний доступний йому порт – Маріуполь. Одеси вже немає. Одеські порти контролює Коломойський, і він туди Ахметова не пустить ніколи. Тому єдиний можливий варіант, щоб благополучно функціонував біз-

нес Ахметова, – Маріуполь повинен залишатися під блакитно-жовтим українським прапором».

За словами Бородая, в обмін на таку доброту бойовиків «ДНР» Ахметов зобов'язався постачати сепаратистам їжу, і тому возить у самопроголошену республіку гуманітарні конвої.

Зізнання Бородая не стало великою сенсацією. Схема, за якою Ахметов взаємодіяв із терористами, надто очевидна, щоб її не помічати. Разом із тим таке нахабне зізнання вкотре порушило питання про його відповідальність за допомогу сепаратистам.

Допомога олігарха «ДНР» нагадує те, що Остап Бендер називав «порівняно чесним способом відбирання грошей». Фор-

НАВІТЬ ЯКЩО ПЕРСОНАЛЬНО АХМЕТОВ І НЕ Є СИМПАТИКОМ ПУТІНА ТА КРЕМЛЯ, ІНШИХ МОГУТНІХ ПАРТНЕРІВ У НЬОГО НЕМАЄ. ІНТЕРЕСИ АХМЕТОВА ТА РФ НАРАЗІ ЗБІГАЮТЬСЯ

мально Ахметов возить продукти не бойовикам, а звичайним громадянам, які живуть у Донецькій області. Однак така допомога дає терористам змогу заощадити на зарплатах та пенсіях і витратити зібрану з донецького бізнесу данину на зброю та амуніцію. Кожна пачка гречки, привезена Ахметовим у Донецьк, у кінцевому підсумку перетворюється на кулю, яка потім летить у бік українських військ.

Водночас Ахметов не хоче втрачати позицій і в Україні. Йому не припиняє підтримувати свою невелику парламентську фракцію. А також виношує реваншистські плани. Поточна ситуація не налаштовує на оптимізм: навколо олігарха плаває занадто багато акул, які претендують на його скарби. І головна з них – дніпропетровський олігарх Коломойський. Однак несприятлива ситуація в економіці дає підстави сподіватися на повернення. Необхідно тільки дотягти до наступних виборів.

До них Рінат Леонідович готується дуже ґрунтовно. Канал

«Україна» перетворився на цілодобовий рекламний ретранслятор, що оповідає про заслуги олігарха та його сателітів. На ефірі регулярно приходять депутати від Опозиційного блоку, що дають заготовлені відповіді на заготовлені запитання. У кожному випуску новин рекламують діяльність Фонду Ріната Ахметова, який допомагає терористам «ДНР» не заморити голодом жителів Донецька. Цей потік інформації покликаний підштовхнути маси знову повірити в донецький клан, підтримати його на виборах і врятувати бізнес-імперію Ахметова.

Вибори стануть вирішальною грою впливового донецького олігарха. І від того, наскільки вдало ставку він зробить, залежатиме, загине його імперія чи знову примножить могутність і поверне собі контроль над країною. І в цій боротьбі союзником Ахметова є РФ, яка так само зацікавлена в тому, щоб повернути до влади донецький клан, із яким звикла співпрацювати.

Росії потрібна п'ята колона в Україні, щоб тримати її біля себе. А п'ятій колоні, своєю чергою, потрібна Росія, без підтримки якої важко розраховувати на успіх. Тому, навіть якщо персонально Ахметов і не є симпатиком Путіна та Кремля, інших могутніх партнерів у нього немає. Інтереси Ахметова та РФ наразі збігаються.

Тож святкувати перемогу над донецькими ще зарано. Їх повернення цілком реальне. І залежить воно передусім від могутності Ахметова. Для України ж єдиний шлях усунути загрозу від внутрішніх ворогів – нарешті покарати донецький клан за його злочини. Карати, безумовно, є за що. Потрібна тільки політична воля. От тільки з цим є справжня проблема, бо всі домовленості між владою та Ахметовим нам невідомі, але сумніватися в тому, що вони існують, не випадає.

Колись Віктор Ющенко вже домовився з донецькими. І перетворився в результаті на політичний труп та посміховисько. Залишається тільки сподіватися, що нинішній президент добре пам'ятає про цю помилку. ■

Цар плебсу

Буквально до останнього року прізвисьце Ахметов викликало священний трепет у серцях якщо не всіх українців, то мешканців Донбасу напевно. «Хазяїн Донбасу», «Рінат» – це звучало загрозливо для конкурентів і заклично для плебсу. Простий народ якщо не любив Ріната Леонідовича, то принаймні поважав, як прибиральник поважає «біг боса», у якого кабінет на останньому поверсі. Ахметов зберіг цей статус «царя плебсу» й до сьогодні.

Звідки ростуть ноги в грандіозної поваги, яку мав і має досі донбаський пролетаріат до головного капіталіста цього регіону? Щоб зрозуміти, треба трохи пірнути в історію. Донбас 1991 року більшістю голосів підтримав незалежність України. Багато хто голосував «за» через банальну жадібність: сподівалися, що зароблятимуть більше, коли не буде Москви. Але не так сталося, як гадалися.

Київ залишив владу в регіоні у руках «червоних директорів» у спайці з місцевим криміналом, одним із чільних представників якого тоді й був Ахметов. Ці новоявлені господарі Донбасу швиденько провели грабницьку приватизацію та реструктуризацію шахт і заводів, після яких сотні тисяч людей були викинуті на вулицю без будь-яких засобів для виживання. Шахтарські протести були дуже хутко придушені або перекулені. У результаті наприкінці 1990-х у регіоні настав повний соціально-економічний колапс: чимала кількість населення дійшла до того, що розривала в пошуках вугілля старі терикони чи здавала брухт. Не кажучи вже про кримінал.

І от на початку 2000-х Ахметов, Єфремов, Колесніков та інші зрозуміли, що заробляти можна не тільки на тому, щоб різати підприємства на метал, а й на їх продукції. Починають запускатися деякі заводи та шахти. Місцеве населення щасливе: нарешті з'явилася хоч якась робота.

Саме в цей момент Ахметов здобув статус небожителя, який зі своєї широкої руки годує бідних і нужденних. Став тим самим царем плебсу, який за право знову працювати на своїх старих заводах возніс господаря підприємств хіба що не до рівня Бога. Тим більше що господарем він був справді не найгіршим: найняв із часом нормальних «блих комірців» і хороших парників, які швидко йому пояснили, що володарює не тільки той, у кого багато грошей, а й той, хто вміє за них купувати душі. Ахметов почав потихеньку навчати власний персонал, давати більш-менш пристойну зарплату, іноді навіть вкладав якусь дециму в оновлення підприємств. Не так тому, що це було його особисте бажання та вміння робити бізнес, просто найняті менеджери вже надто просили. Ну він і не відмовляв. Копійки ж, зрештою, якщо порівняти із загальним прибутком, особливо в часи Януковича.

Й ось так дуже швидко донбаський пролетаріат зробив саме тих, хто його грабував і доводив до злиднів, своїми королями, за яких він готовий був іти й у

вогонь, й у воду. Ось такий нечуваний і небачений парадокс – пролетаріат, який захищає капіталіста.

Рінат Ахметов став головним уособленням цього тренду. Тим більше що він не спочивав на лаврах, а користуючись старим як світ правилом «хліба й води», далі завойовував серця простонароддя. Символами цього стали футбольний клуб «Шахтар» і все, що з ним пов'язане: стадіон «Донбас Арена», система крикливого маркетингу, побудованого на «регіональному патріотизмі», шикарні Дні міста, на які Ахметов викладав чималенькі суми й привозив світових зірок. Щоправда, частіше російських «поп-звезд».

Народ платив Ахметову сторицею: поважав, «його слово – закон», «як він скаже, так і буде». І хоча соціальний протест відчутно зрів на Донбасі, все було гаразд до Революції гідності, після перемоги якої в Києві Ахметов вирішив, що знову тікати з країни, щоб потім тихенько все «порішати», як це було 2005-го, він не бажає. І почав з допомогою своїх маріонеток розганяти тему референдуму. Він був упевнений, що дбайливо відгодований плебс вкотре допоможе вирішити питання й не підведе.

То був найбільший прокол у житті Ахметова. Просто він погано знає історію – недопрацювали піарники, що навчили тільки натужно посміхатися на камеру. А історія ця чітко вчить, що плебс, якому дають можливість, ба більше, ще й підбурюють до бунту, бунт таки влаштує. Але дуже швидко перестане слухатися господаря. Понад те, почне думати, що може, настав час і його «тойво». Так і трапилося на Донбасі. Та ще й Росія, яка в потрібний момент дала цьому плебсу зброю в руки. Всі подальші спроби показати свій вплив були сміхотворними – згадайте лишеень епопею з «гудками Ахметова» у травні 2014-го.

Однак на цьому історія не закінчується, бо дуже швидко донецько-луганському плебсу було знову не до видовищ, адже не стало хліба. А тут і «господар»

на білому коні. Починаючи з літа минулого року Ахметов фактично взяв на утримання жителів окупованої території. Саме його пайки, які майже безперешкодно постачаються в не контролювані українською владою райони, і дають можливість виживати там пенсіонерам, та й багатьом звичайним людям. А зовсім не

**ДОНБАСЬКИЙ
ПРОЛЕТАРІАТ ЗРОБИВ
САМЕ ТИХ, ХТО ЙОГО
ГРАБУВАВ, СВОЇМИ
КОРОЛЯМИ, ЗА ЯКИХ ВІН
ГОТОВИЙ БУВ ІТИ Й У
ВОГОНЬ, Й У ВОДУ**

російська гуманітарка, яка має красивий вигляд на телебаченні, але чомусь не доходить до адресатів.

А от ахметовська ще й як доходить, та й коштує порівняно небагато, якщо враховувати, що він долларовий мультимільярдер. І донбаський плебс знову починає його любити. Тепер, хай там як складеться ситуація, Рінат не буде чужим на Донеччині. Бойовики, які спочатку думали розкуркулити Ахметова, зрозуміли, що без його підприємств та пайків усі ці «ДНР-ЛНР» не проіснують і півроку. Й знову «цар плебсу» опинився у грі. ■

Автор:
**Богдан
Буткевич**

У безпечну гавань

У той час як Ахметов утрачає прибутки на окупованому Донбасі, його активи за кордоном почуваються значно краще

Найчастіше, коли говорять про іноземні активи найбагатшого українського олігарха Ріната Ахметова, починають із його відносно нещодавно придбаної квартири в центрі Лондона. Хоча це вже швидше наслідок, аніж причина. У добрих традиціях скоробагатків із колишнього СРСР Ахметов купив собі найдорожчі у світі апартаменти вартістю \$213 млн. Саме цю локацію і обирала українська громада британської столиці для протестів у часи Євромайдану. Утім, Лондон, як чи не найбільша гавань для відмивання брудних грошей у світі, пропонує ефективні механізми їх захисту.

У 2012-му, за рік після того, як було куплено квартиру на сьомому–восьмому поверхах елітного будинку на Гайд-парк, 1, у групи СКМ з'явився і власний офіс у не менш елітному районі Лондона – на Парк-лейн. Там було зареєстровано компанію SCM Advisors (UK) Limited. За даними сайту СКМ, остання має виконувати функції інвестиційного радника групи за межами України. Утім, окрім даних про Лью Архіпова, який працює в СКМ на посаді директора з розвитку бізнесу від 2005 року й, за повідомленням самої фірми, очолив SCM Advisors (UK) Limited, про персонал дорадчої компанії SCM Advisors (UK), як і про її досягнення за два роки роботи жодної інформації знайти не вдалося. Окрім того, компанія Метінвест, що входить до групи СКМ, володіє прокатним підприємством Spartan UK у Ньюкаслі, яке вона купила разом з італійським підприємством Trametal у місцевого мільярдера Вікторіо Малакальца у 2007 році. Окрім того, Метінвест володіє металургійним підприємством Ferriera Valsider в Італії та заводом «Промет Стил» у Болгарії.

Частиною групи Метінвест є також Metinvest International SA,

**Автор:
Ольга
Ворожбит**

розміщена в Женеві. Вона була заснована в 1997 році як Leman Commodities S.A., однак 2005-го її придбала група СКМ. Відтоді компанія має свою нинішню назву й займається збутом металу, виробленого підприємствами групи Метінвест. Раніше у пресі фігурувало ім'я громадянина США Фелікса Блітштейна, який очолював Leman Commodities S.A. до її купівлі СКМ. Саме ця особа вказувалася і як президент компанії MAKO Trading S.A., яку вважають плотним проектом Олександра Януковича на Заході. Саме через цю компанію, а також через нідерландську Metinvest BV Ахметов володіє відносно нещодавно створеною (у липні 2014 року) компанією Metinvest Carpathia SRL в Румунії. За інформацією OCRP (Organized Crime and Reporting Project), тепер у Metinvest International SA місце Блітштейна посідає швей-

вів у США на суму понад \$1 млрд, найбагатший людині України досі не вдалося отримати американську візу.

Причиною, як вважають, є темне минуле олігарха, і відбилити його не допомогли навіть впливові американські лобісти.

РЕСПУБЛІКАНЦІ НА СЛУЖБІ В ОЛІГАРХА

Стрімкий розвиток бізнесу Ахметова, як і пізніше успіхи Партії регіонів, часто пов'язують із американським лобістом Полом Манафортом. Перш ніж останній прибув до Києва, він успішно працював на передвиборних кампаніях республіканців у США, скажімо, Рональда Рейгана, Буша-старшого та Боба Довла. Перша лобістська бізнес-структура, до якої належав Манафорт, – Black, Manafort & Stone була створена ще в 1980-х. Тоді, наприклад, вони успішно взаємодіяли з Bethlehem Steel Corporation, яка до свого банкрутства у 2001 році була одним із найбільших металургійних підприємств США. Наступна компанія, до якої належав Пол Манафорт, – лобістська Davis Manafort, співзасновником якої окрім нього був Рік Дейвіс. До речі, у 2008 році останній керував передвиборною кампанією Джона МакКейна, і його лобістське минуле та зв'язок із Манафортом нарobili чимало галасу в американській пресі.

Утім, коли Манафорт познайомився з Ахметовим, основним завданням для американського лобіста було підготувати активи олігарха для виходу на західні фондові біржі. У коментарі «Українській правді» 2007 року Рінат Леонідович заявляв: «У 2005-му перед СКМ було поставлено завдання розробити комунікаційну корпоративну стратегію. Для цього компанія запросила кількох консультантів, се-

СТРІМКИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕСУ АХМЕТОВА, ЯК І ПІЗНІШЕ УСПІХИ ПАРТІЇ РЕГІОНІВ, ЧАСТО ПОВ'ЯЗУЮТЬ ІЗ АМЕРИКАНСЬКИМ ЛОБІСТОМ ПОЛОМ МАНАФОРТОМ

царський юристконсульт Жозеф Ерік Рідвег, пов'язаний з останнім через ще одну женецьку компанію – Partifina SA.

Виходом на американський ринок для групи Метінвест стала купівля United Coal Company (UCC) – компанії зі штаб-квартирою в Західній Вірджинії, на яку припадає 4% загального видобутку коксового вугілля у США. Financial Times визначила вартість обладнання в \$1 млрд. Як стверджують, така ціна дорівнювала половині докризової вартості компанії (утоду про купівлю уклали у 2009-му). Утім, незважаючи, на наявність акти-

ред яких був, зокрема, й пан Манафорт. Окрім нього до групи консультантів також входили всесвітньовідома фірма Burson-Marsteller і європейська компанія MMD». Фактично відтоді й починається активне просування бізнесу Ахметова на Захід, де він купує нові підприємства.

Під час протестів на Євромайдані рік тому активно говорили про можливість замороження за кордоном активів українських олігархів і його зокрема. До цього закликали і протестувальники під стінами елітної квартири магната на Гайд-парк, 1. Утім, без ефективного розслідування в Україні довести європейцям, що чесний бізнесмен Рінат Ахметов причетний до кровопролиття на Майдані та війни на Донбасі, майже неможливо. ■

Мапа західних скарбів

Ефективне управління міфом

Як виник і згас один із найвідоміших менеджерів Ахметова

ФОТО: УНІАН

Автор:
**Роман
Малко**

Хтось навіть називав її «однією з найвпливовіших жінок України» та «сірим кардиналом» при Рінаті, але це щонайменше перебільшення, якщо не відверте підлабузництво. Вона зовсім не сіра й тим паче не кардинал. Можливо, й мріяла ним бути і навіть намагалася стати, і їй, напевно, якийсь час це вдавалось, але не більше, ніж якийсь час, той самий, коли була тією «однією з найвпливовіших жінок України».

Ні-ні, вона жінка відома, це правда. Принаймні була нею, прийшовши нізвідки і так само зникнувши в нікуди, як тільки годинник пробив потрібну годину. Але вона аж ніяк не казковий герой і не Попелюшка. І про неї взагалі можна було б не згадувати всує, якби доля не подарувала їй шанс стати ілюстрацією до дивовижного феномену, яким

повниться Україна і який, хоч як це прикро, лише сьогодні під гуркіт гармат, у час зміни форматів і в момент перегасовки засмальцьованої колоди карт із королями, пістками, джокерами, дамами та валетами дещо почав проявлятися і промальовувати свої потайні порожнечі.

Далекого 2007-го в Україні було пишно презентовано створений на гроші найбагатшого вітчизняного олігарха Ріната Ахметова фонд «Ефективне управління», на фінансування якого він виділив казкову суму в розмірі \$50 млн на п'ять років і до того ж задекларував, що не втручатиметься в його діяльність. Директором фонду призначено таку собі Наталію Ізосімову, мало кому відому в Україні випускницю Московського педуніверситету, яка лише два роки тому переїхала до Києва зі свого московського

офісу директора з професійного розвитку в Східній Європі McKinsey & Company, спокушена посадою директора з персоналу ахметовської компанії СКМ. Пані Наталію оголошено ефективним менеджером, і жодних підстав сумніватися в цьому не було, бо, по-перше, будь-кого Рінат Леонідович не зміг би взяти до себе на роботу, а по-друге, вона з таким запалом кинулася до праці, що від амбітності започаткованих фондом проєктів запаморочилася не одна голова.

Головною місією фонду і його філософією оголошено максимальне сприяння економічному зростанню України, бо це єдиний надійний і короткий шлях до покращення добробуту кожного її громадянина, а тому проєкти з усеоможливої ефективності почали спатися на голови українців, мов рясний дощ. З'явилися кон-

цепція економічного розвитку України й дослідження конкурентоспроможності економіки України на загальнонаціональному та регіональному рівнях, створене в партнерстві з експертами Всесвітнього економічного форуму. Далі на його основі найдостойнішому регіону пообіцяли створити відповідну стратегію економічного розвитку, а щоб тема не заглухла, запустили інтригу, що цим регіоном може стати будь-який, наприклад Львів, якщо він виявиться найбільш конкурентоспроможним. У Львові вже розкатали губу, але виявилося, що він не най-най, бо несподівано стратегію репрезентували в Донецьку, зібравши цілий форум «Донбас-2025: стратегія майбутнього». У Львів маятник щастя також залетів, і місто теж отримало свою стратегію. Ну й на завершення весь цей символічний акт соборності освятив ще й столицю, в результаті чого Київ також став щасливим власником неймовірної концепції розвитку, одним із елементів якої була фантастична ідея перенесення адміністративного центру на лівий берег Дніпра.

Очевидно, були й інші неймовірні здобутки, бо фонд не втомлювався проводити конференції, залучати міжнародних експертів із гучними іменами або просто розповідати про ефективність. Врешті-решт на щось таки було витрачено ті 50 або й більше мільйонів, але детальнішу інформацію про це наразі годі дізнатися. Наприкінці 2013-го фонд «Ефективне управління» несподівано припинив своє існування, усіх працівників звільнили, але навіть через два роки, навіть після Революції гідності, його працівники мовчать про свою трудову діяльність на благо ефективного управління, ніби води в рот набрали, і їх у принципі можна зрозуміти.

Серед версій, чому такий діяльний, перспективний і, головне, потрібний для моделювання майбутнього фонд, який розробляв концепції та стратегії економічного розвитку України, допомагаючи центральним та місцевим органам влади, зненацька зник, провідною була та, що причину слід шукати в невідписанні Україною Угоди про асоціацію з ЄС у Вільнюсі. Як твердили тоді деякі ЗМІ, спираючись на «свої джерела», це стало «своєрідним демаршем» найбагатшого українця й одного

зі спонсорів Партії регіонів через відмову Віктора Януковича від євроінтеграції. Його фонд, мовляв, розробив семирічну Концепцію економічного розвитку України, комплекс заходів проти кризи 2008–2009-го, оновлену Енергетичну стратегію країни до 2013 року, допомагав під час розробки низки важливих законопроектів, зокрема про ринок землі, державно-приватне партнерство, акціонерні товариства, відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, брав участь у створенні програми реформ президента України на 2010–2014 роки, і тут уся його неймовірна праця пішла коту під хвіст. А він так, сердешний, сподівався на асоціацію і на вільну торгівлю на європейському ринку... Звичайно, якщо вірити в легенду про господаря Донбасу і розглядати його як всемогутнього й страшного, то така версія має всі підстави бути правдивою. Але час – хороший лікар, і багато речей, які ще кілька років тому сприймалися як аксіома, нині видаються трохи наївними.

Те, що олігархи люблять час від часу представлятися меценатами і благодійниками, даючи децими на всілякі неприбуткові проекти, давно відомо. Хтось легалізується в мистецтві, комусь дає вподоби освіта і наука, хтось дає гроші на всілякі забави. Не міг бути винятком і Рінат Леонідович, який увесь час намагався вдавати, що піклується про все на світі. Утім, навіщо йому було братися саме за такого пштибу благодійність, а не, скажімо, за щось більш приземлене чи, навпаки, грандіозне, зважаючи на ресурси, можна тільки гадати. Хоча це й не має особливого значення. Питання саме за такого пштибу благодійність, а не, скажімо, за щось більш приземлене чи, навпаки, грандіозне, зважаючи на ресурси, можна тільки гадати. Хоча це й не має особливого значення. Питання саме пані Ізосімова була обрана паном Ахметовим для добору персоналу в його творіння, а далі для формування його іміджу і не вже її менеджерські якості та досвід були поза конкуренцією – це також питання, на які складно отримати відповідь. Хоча й можна припустити, що до процесу вибору Рінат Леонідович і не мав жодного стосунку. Але й це неважливо. Власне, і до існування самого фонду, і до його закриття, і до результатів шестирічної діяльності теж виникає чимало запитань, та й вони не мають особливого значення. Адже без від-

повіді на них можна спокійно прожити. Насправді не існує предмета для дослідження. Оскільки всі ті культурні, стратегічні, експертні чи які завгодно ініціативи, так щедро проплачені й розрекламовані, не залишили по собі жодного сліду, хіба що трохи кешу в інтернеті, й вигадувалися та реалізовувалися лише тому, що такою була забаганка замовника, і все це від початку задумувалось як велика булька, котра мала у визначений час просто луснути.

Навіщо? Ну хоча б для плекання і підтримки міфу про велике цабе. Бо коли дійшло до справи, то виявилося, що насправді весь цей час мова була виключно про великий міф і велику брехню. Що всюдисущі та всевладні понти, на яких усе трималося і від яких усе відштовхувалося, раптом перестали відігравати ключову роль, що хазяїн Донбасу не такий уже й хазяїн і коли він там щось контролює, то не більше, ніж йому дозволяє його господар, а отже, він зовсім не господар, а

ФОНД «ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ» ОБІЦЯВ ДОНБАСУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ ПРОТЯГОМ 10–15 РОКІВ, АЛЕ ЗНИК ІЩЕ ДО ПЕРШИХ ПОСТРІЛІВ У РЕГІОНІ

звичайний васал. Чи варто, зважаючи на це, розцінювати його діяльність як самостійну гру, чи радше як чітке дотримання інструкцій, писаних десь у межах Садового кільця? І коли б це було інакше, то не звучали б нині так абсурдно слова, сказані Наталією Ізосімовою, директором фонду самого господаря Донбасу, на форумі у Донецьку в 2009-му під назвою «Донбас-2025: стратегія майбутнього»: «Відповідно до стратегії в наступні 10–15 років регіон проведе реструктуризацію економіки і трансформуватиметься в центр сучасної важкої промисловості, що випускає продукцію з високою доданою вартістю».

Напевне, все так би й було, якби господар був справді господарем і вмів так крутити сонцем, як про нього розказували. Хоча, можливо, просто булька зарано луснула... ■

Монолог комбрига

Командир 92-ї окремої механізованої бригади полковник Віктор Ніколюк розповів *Тижню* про приготування до нової війни, зачистки в стані ворога й про те, чому треба менше ляпати язиком.

ПЕРЕМИР'Я...

Звичайно, воно є, але, скільки ще триватиме, не знаю. Провокації з того боку також є. Сьогодні наші розвідники вкотре були обстріляні. Просто йшли берегом, і по них відкрили вогонь зі стрілецької зброї. Сподіваємося, що перемир'я не припиниться.

ПРО РОЗВИТОК СИТУАЦІЇ

Шанс, що перемир'я переросте в мир, проглядається. Але так буде, якщо цього хотітиме протилежна сторона. Якщо справді налагоджуватиметься мирне життя, якщо ТЕЦ, яка стоїть у Щасті, ремонтуватиметься разом із лініями передач, якщо налагодиться газопостачання і т. ін. Тоді буде мир. Коли, знов-таки, цього захоче та сторона. Коли там нарешті наведуть нормальний порядок, будуть забрані «казакі», ті, що переважно «беспредельнічають», утихомириться батальйон «Заря», який зараз сильно пиячить... Головне, щоб не було провокацій. Без них буде мир, із ними відповідно не буде. Ми готові до всього. Це вже не перше перемир'я. І до нього ставимося спокійно. Так, виконуємо ті завдання, які нам дали, так, відвели всю артилерію, про яку сказано в Мінському меморандумі, ну а далі спостерігаємо. Звичайно, якщо ворог раптом піде в наступ, ми його гідно зустрінемо. Ми готові. Артилерія також устигне. Вона стоїть на тих відстанях, які забезпечують їй швидкий підхід, і на тих дорогах, де він буде максимально ефективний. Адже не щодня наступаємо. У всіх аж руки сверблять...

ПРО НОВИЙ ВИТОК ПРОТИСТОЯННЯ

Те, що вони готуються, це сто відсотків. Є така інформація. Ми також потроху до цього готує-

Спілкувався
**Роман
Малко**

мось. Знаємо, що роблять ставку на танки й піхоту.

За нашими даними, їхня техніка зараз розміщена в Луганську. Причому навіть та, що падає під Мінський меморандум. Тобто вона не повинна там бути. Зокрема, дві одиниці 2С1 (122-міліметрова гаубиця Д-30; 2С1 «Гвоздика») виявили в районі ВВАУШа (Вище військово-авіаційне училище штурманів), і відповідно була подана інформація на сектор та на штаб АТО для дальшого вирішення цих питань. Є також іще багато танків. На Олександрівському полігоні їх близько 40 і орієнтовно 32 БМП. Проводяться заняття. На колиш-

ній території частини Нацгвардії також перебувають танки та бойові машини піхоти. Відбувається переміщення то на Краснодар, то із Краснодона. Кілька днів тому з Извариного зайшло три колони по 10 критих автівок. Є інформація, що там були як боеприпаси, так і особовий склад.

Зрозуміло, вони готуються серйозно. Тривають масові інженерні роботи. Причому відкрито. Користуються перемир'ям. Знають, що ми його не порушуватимемо. Неприховано обладнують свої позиції, перекривають бліндажі, переміщують техніку, організовують начання, переважно нічні.

Тобто захочуть – підуть. За нашою інформацією, злості в них залишається 50 на 50. Тобто половина хоче йти в атаку, а друга, навпаки, не може зрозуміти, навіщо це треба. Ну сподіватимемося, що здоровий глузд візьме гору. Бо, щоб налупити 200-х, повірте, нашим людям, які тут воюють півроку, великих зусиль не потрібно. Це не перші бої. Зараз народ наш настроєний або воювати, або йти вперед. І за свою Батьківщину все одно кожен битиметься.

Якщо допустити, що РФ введе в дію авіацію, це вже буде відкрита агресія. Але на своєму рівні ми й до цього готові. До речі, російські літаки постійно присутні: транспортники, розвідники, СУ. Якщо ми їх бачимо, це дальність 10–15 км. А отже, вони летять над Луганськом. Одного разу вертушку навіть чули.

Наші хлопці тоді вже «ігли» подіставали...

ПРО ВОРОГА

Багатьох їхніх перебили під Дебальцевим, і є певне розчарування. Натомість збільшилась кількість регулярних військ. Вони їх уже не маскують. «Ополченці», так звані бандарлоги, стоять на передку, а строковики – за ними. Зараз вони переформатовують свої відділи за бригадним принципом і створюють штатну структуру бригад за російським аналогом. Намагаються все, що в них було раніше, структуризувати і створити нормальні відділи. Тим паче всі попередні зачистки (Бетмена і всіх решти) до цього й підводили: забирали всіх, хто був хоч трохи непокірний. От було відео в інтернеті, як зачищали якусь там бригаду. Ті відмовились роззброюватись, і

їх, 60 чи 70 осіб, просто всіх пустили під нуль. Це справді було.

Командують переважно росіяни. Простий «альпачінец», він не вмів цього, хоч би яким хорошим був у цивільному житті. І хай би яких там колишніх підполковників-дебілоїдів викопували, якщо він військомом був і ніде не воював, коли не має дозвілу, то в нього розуму ніколи не додасться. Там є росіяни, і ми знаємо, що на Олександрівському полігоні інструктаж проводять, зокрема, морські піхотинці РФ.

КОРДОН ІЗ РОСІЄЮ

Я не знаю, наскільки він зараз надійний, я не прикордонник. Але думаю, що ані стіни, ані паркану там немає. Вони будуть тоді, коли на кордоні відновиться контроль і ніяке падло сюди не лізтиме. Тоді можна спокійно будувати загорожу. А поки його немає, нічого з цього не вийде. Хоч би скільки ми будували, все одно не припиняти-

МЕНШЕ ТРЕБА ЛЯПАТИ ЯЗИКОМ, ЩО В НАС УСЕ ПОГАНО, – І ТОДІ СТАНЕ ДОБРЕ

муться провокації і це буде лише на шкоду економіці – тратою грошей. Нашому керівництву наразі, слава Богу, вистачає розуму цього не робити. Це моя особиста думка. Сподіваюся, що ми все-таки зробимо тут кордон, бодай такий, як із Польщею.

СТАН УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ

Стан нормальний. Тим, що в нас є, можна воювати. Менше треба ляпати язиком, що в нас усе погано, – і тоді стане добре. Можеш так і написати. Ну і, звичайно, окрема дяка волонтерам, їхня допомога більш ніж актуальна. Те, що вони нам привозять, дуже потрібне. Тепловізори й т. ін. Із цією проблемою ми зіткнулись восени. Тоді не було ні тепловізора, нічого. Зимою без цього ще якось можна: усе проглядається. А нині знову настає теплий час, з'явиться «зеленка», почнуться активніші дії диверсійно-розвідувальних груп плюс засіють поля, а їх усе одно засіватимуть (соняшник, пшениця), підуть переміщення – і без такої техніки ніяк. ■

Функціонери МОН пообіцяли, але не виконали

Автори:
професор
Василь
Деревін-
ський,
професор
Юрій
Терещенко,
учасники
ініціативної
групи
з підготовки
«Звернення
науковців»
до прези-
дента України

Розвиток національної спільноти великою мірою детермінований станом освіти та науки. Завдяки освітньому процесу й науковим здобуткам формується інтелектуальний потенціал нації, зростає економічний прогрес, посилюються обороноздатність і конкурентоспроможність держави. Наука, а особливо освіта, не лише здійснює вплив на соціум, а й виконує його запити. На сьогодні одним із пріоритетів для держави є проведення системних і якісних реформ у цій галузі з тим, щоб посісти гідне місце у світовій спільноті. Зокрема, важливим є питання інтеграції нашої країни до загальноєвропейського простору вищої освіти. У процесі реалізації зазначеного наміру потрібно модернізувати українську модель освіти з урахуванням загальносвітових і європейських тенденцій розвитку, власного історичного досвіду та водночас внутрішньої ситуації в країні. Ігнорування того чи іншого фактора може спричинити дисбаланс між очікуваним та отриманим. З огляду на реалії нашого сьогодення системні реформи освітньої галузі мають, зокрема, пришвидшити національну і політичну консолідацію українського суспільства, сприяти його духовному розвитку, створити відповідні умови для формування та самореалізації високо-професійної, самодостатньої особистості – патріота своєї країни.

Домагаючись означеного, ініціатори реформ, а саме керівництво Міністерства освіти і науки України, повинні виходити з «Національної доктрини розвитку освіти». Відповідно до цього документа мета державної політики «полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну,

незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти».

Важливу роль у цьому має відігравати історія України, і це, очевидно, не повинно викликати сумнівів. Але після проголошення незалежності України час від часу виникає питання, чи потрібне суспільству викладання національної історії. Здається, питання риторичне. Адже чимало поколінь українців, протидіючи асиміляційній політиці «братньої» Росії, наполегливо домагалися запровадження цієї дисципліни як у середній школі, так і у вищих навчальних закладах. Ті зусилля не були реалізовані в дореволюційний час, а в умовах СРСР реальну ситуацію відображали гіркі слова Олександра Довженка: «Єдина країна в світі, де не викладалася в університетах історія цієї країни, де історія вважалася чимось заборононим, ворожим і контрреволюційним, – це Україна». І от нарешті в незалежній Україні курс «Історія України», здавалося, посів належне місце. Однак не надовго. Незабаром розпочався системний, добре спланований наступ на українську духовність і національні цінності народу. Попри те що історія України виявилася фактично єдиною дисципліною, яка формулювала національну свідомість молоді в умовах тотального російського інформаційно-ідеологічного тиску, відбувалося послідовне скорочення годин на її вивчення. Якщо в 1991-му їй відводили 144 аудиторні години, то з часом їх кількість зменшилася до 54, а потім і до 36. У деяких вищих історія України вивчалася лише на окремих факультетах. Кульмінацією цього тиску виявилася спроба міністра освіти Івана Вакарчука взагалі припинити її викладання. На щастя, зусиллями громадськості та викладацької спільноти цей намір був зупинений. Вакарчук був змушений видати наказ № 642, який встановлював перелік нормативних дисциплін із гуманітарної підготовки,

і до нього включили історію української культури та історію України. Але нігілістичне ставлення до викладання останньої не зникло. Зручним приводом для дальшої руйнації виявилися реформи в галузі освіти й намагання України увійти до загальноєвропейського освітнього простору. Обов'язкове вивчення національної історії, згідно з твердженнями наших горе-реформаторів із Міністерства освіти, нібито заважає цим намірам.

Однак проведення освітніх реформ із урахуванням особливостей націє- та державотворення не суперечить євроінтеграційному спрямуванню України. У документах, які визначають засади та принципи формування європейського простору вищої освіти, недвозначно сказано, що вона є відповідальною перед суспільством. Так, у підсумковому комюніке зустрічі міністрів низки країн

Повний текст
звернення
науковців до влади
читайте тут

Європи, які відповідають за вищу освіту, оприлюдненому 19 травня 2001 року в Празі, зазначено, що вища освіта «була, є і залишиться уважною до суспільних зобов'язань». Відповідно реформи в цій галузі мають забезпечувати всі аспекти національного розвитку суспільства і не створювати ризиків для утвердження держави та соборності нації, до чого, власне, й покликане викладання національної історії у вишах.

Співпраця країн Європи в галузі вищої освіти формується на засадах полікультурності й національної самобутності. Зокрема, у Лісабонській конвенції 1997 року зазначено про наявність і цінність різноманітних освітніх систем у європейському освітньому просторі. Тому співініціатори його трансформації, сповідуючи ідею «більш тісних зв'язків між вищою освітою і дослідницькими системами в кожній із країн – учасниць інтеграції», водночас проголосили гасло збереження європейського національного розмаїття культур та систем. Усе це гарантує можливість збереження за українською освітньою системою на сьогодні вкрай необхідних її засобів і компонентів, які зумовлені всім попереднім суспільно-

політичним та духовним розвитком українців.

Здавалося б, виходячи із засад євроінтеграційного процесу вищої освіти, враховуючи особливості функціонування освітніх систем країн Європи і США, а та-

ПРОВЕДЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ ІЗ УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАЦІЄТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ НЕ СУПЕРЕЧИТЬ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ СПРЯМУВАННЮ УКРАЇНИ

Керівники МОН чомусь уперто демонструють нерозуміння важливості українознавчих студій для майбутнього Української держави

кож українського націє- та державотворення, керівництво МОН мало розпочати продумані системні реформи вищої освіти в Україні. Однак, на жаль, складається враження, що воно не має комплексного бачення внутрішньополітичної специфіки держави, належних знань про європейську (американську) модель освіти, а також продуманої стратегії реформ.

Обурення науково-освітньої спільноти та широкої громадськості викликала загроза обмеження або ліквідації викладання у вишах історії України, української мови, історії української культури, філософії та інших дисциплін як обов'язкових після скасування згаданого вище наказу № 642, що регламентував його. Посилювали занепокоєння громадськості безвідповідальні й необгрунтовані заяви очільників МОН про «скасування» суспільно-гуманітарних предметів у ВНЗ, «низький» рівень їх викладання, відсутність зацікавленості ними студентів, про те, що вони суперечать «ідеології європейської інтеграції» вищої освіти тощо. Усе це спричинилося до низки виступів та публікацій у ЗМІ, численних листів, заяв, звернень громадян, наукових установ, вищих навчальних закладів до влади. Наймасовішим виявилось «Звернення науковців» до президента та очільників вищих державних органів, під яким підписалося понад 240 науковців та освітян із різних регіонів України. Основною вимогою було не допустити вилучення суспільно-гуманітарних предметів, і насамперед історії України,

як обов'язкових із навчального процесу вишів.

Не менш важливою була «Заява дослідників історії Південної України щодо чиновницьких планів фактично скасувати обов'язкове вивчення історії України у вищих навчальних закладах» від 29 січня 2015 року, яку підписали 144 науковці.

Не можна не погодитися з тим, що в умовах російської воєнної агресії проти України, яка супроводжується безприкладною ідеологічною та інформаційною експансією, викладання історії України стає надзвичайно важливим і вкрай необхідним засобом захисту державних інтересів у духовній сфері. Воно є особливо актуальним на Сході та Півдні, які путінські ідеологи та пропагандисти трактують як «Новоросію». При цьому слід усвідомлювати, що ідеї «русского міра» мають достатньо сприятливий ґрунт для поширення і в інших регіонах України. Тому жодними гаслами – чи то «економії коштів», чи «розширення самостійності вишів» – або сумнівними посиленнями на європейський досвід не можна приховати антидержавницьку сутність намірів чиновництва скасувати нормативний характер вивчення історії України у вищих навчальних закладах. Ці наміри без перебільшення є злочином проти українського державотворення і формування національної свідомості суспільства. Ось чому саме намагання не допустити вилучення суспільно-гуманітарних дисциплін як обов'язкових стало головною вимогою в усіх закликах і зверненнях небайдужих громадян із цього приводу.

Рахуючись із думкою громадськості, 3 лютого 2015 року віцепрем'єр-міністр В'ячеслав Кириленко провів нараду щодо цього актуального питання. На ній були присутні міністр освіти і науки України Сергій Квіт, голова парламентського Комітету з питань науки і освіти Лілія Гриневич, директор Інституту історії України НАНУ академік Валерій Смолій, ректори вищих навчальних закладів, відомі науковці, освітяни, громадські діячі. Підсумки обговорення В'ячеслав Кириленко озвучив на пресконференції. На його думку, гуманітарні знання «стали гостро необхідними саме зараз, коли у

час російської агресії формується новітня українська ідентичність». Учасники наради погодилися з тим, що викладання філософських, історичних і загалом українознавчих дисциплін у вищій школі потрібно зберегти. Понад те, як наголосив віце-прем'єр-міністр, кількість годин на їх вивчення «буде не зменшуватися, а збільшуватися». Усі правові колізії, пов'язані з ухваленням нового Закону «Про вищу освіту» й скасуванням переліку обов'язкових дисциплін, було вирішено зняти новим наказом МОН. Цей документ повинен містити необхідні рекомендації автономним університетам щодо збереження обов'язкового викладання історії України, філософії, історії української культури тощо. Для його створення під егідою міністерства мала бути сформована група з представників академічної спільноти, ректорів та інших зацікавлених осіб. Подібні робочі групи передбачалося створити для напрацювання нових державних стандартів вищої освіти з оновленим переліком компетентностей, якими повинні володіти випускники вишів відповідно до нового закону. Викладачів суспільно-гуманітарних предметів закликали оновити програму курсів, наблизивши її до вимог часу. Отже, підсумки наради виявилися доволі обнадійливими. Певною мірою змінилася й чиновницька риторика стосовно цієї проблеми, про що свідчать окремі тези листа-відповіді Міністерства освіти ініціативній групі з підготовки «Звернення науковців» до президента України, підписаного заступником міністра освіти Андрієм Гевком.

У ньому, зокрема, зазначалося, що «програми європейських та американських університетів передбачають вивчення студентами дисциплін гуманітарного профілю», а також що «в західних університетах академічна культура формувалася протягом століть, і тому є усвідомлення, що знання мов, навички ділової комунікації, розуміння ключових філософських ідей чи певних історичних процесів допомагають розвитку професійних компетентностей, сприяють світоглядному та особистісному зростанню студента». З'явилося також формулювання, що МОН «не ініціювало припинення викладання у вищих

Якби Григорій Сковорода був сучасним філософом, він мав би проблеми з викладанням у київських вишах

навчальних закладах гуманітарних навчальних дисциплін».

Разом із тим викликає щонайменше подив твердження високопосадовця, що перед українськими вишами стоїть завдання «відходження від сприйняття гуманітарних дисциплін в університетах як певного ідеологічного засобу впливу на студентів (цей виховний компонент має бути зосереджений на рівні середньої школи, де реалізовуватиметься концепція національно-патріотичного виховання, що буде пронизувати весь навчальний процес)». Отже, за дивною логікою Андрія Гевка, національна ідеологія має впливати лише на учнівське середовище, залишаючи вільною від неї студентську молодь. У разі реалізації цього задуму путінські ідеологи та їхні прихильники в Україні, напевне, будуть вдячні шановному панові заступнику міністра.

Цей, із дозволу сказати, аргумент не новий, його активно використовувала чиновницька братія під час урядування Івана Вакарчука, але зрештою був схований десь у міністерських нетрях. І от знову він з'являється на світ для посилення позицій прихильників згортання вивчення історії України.

Водночас функціонери МОН не поспішають видавати передбачений підсумками наради наказ із

рекомендаціями для вишів. Очікуваний документ, щоправда в іншому форматі, з'явився лише через п'ять тижнів після неї (11 березня 2015 року). Привертає увагу те, що керівництво міністерства всупереч домовленостям понизило рівень документа, підготувавши замість наказу рекомендаційний лист про організацію вивчення гуманітарних дисциплін. Його зміст і формат свідчать про те, що МОН не лише свідомо саботує озвучену В'ячеславом Кириленком тезу саме про новий наказ, а й затягує його видання, щоб зменшити хвилю невдоволення, заговорити проблему або навіть щоб виші, не дочекавшись обіцяного документа, на свій розсуд вирішили долю суспільно-гуманітарних предметів. Адже в березні необхідно затвердити плани на наступний навчальний рік.

Виникає питання: невже функціонерам МОН потрібно було п'ять тижнів розробляти лаконічний лист із трьох абзаців? Непокоїть і те, що термін дії роз'яснень керівникам вишів щодо організації вивчення гуманітарних дисциплін є короткотривалим і стосується лише 2015/16 навчального року. Хоча віце-прем'єр В'ячеслав Кириленко на згаданій вище прес-конференції не говорив про якісь часові обмеження. Не прозвучало цього й від міністра Сергія Квіта, який казав про неозначений перехідний період дії рекомендацій. Відповідно у 2016-му питання про майбутнє суспільно-гуманітарних дисциплін у вишах виникатиме знову.

Отже, рекомендаційний лист Сергія Квіта фактично підтверджує його небажання запровадити сталі й обов'язкові для всіх ВНЗ норми постійного викладання історії України, яких вимагає «Звернення науковців». Звичайно, це працює на користь «руського міра» та космополітичного олігархічного капіталу й на шкоду формуванню національної ідентичності українського народу.

На жаль, керівники МОН чомусь уперто демонструють нерозуміння важливості українознавчих студій для майбутнього Української держави. Своїми діями вони не наближають вітчизняну освіту до світових стандартів, а заперечують їх, бо відкидають відповідальність освіти перед потребами суспільства. Ідею встановлення обов'язкового статусу укра-

інознавчих дисциплін у вишах керівництво МОН називає порушенням їхніх автономних прав. Хоча, зважаючи на відповідність освіти національним потребам спільноти, запитам державотворення, варто було прописати в нормативних документах необхідність українознавчих курсів для української консолідації та розвитку національної державності. І це є прерогативою держави, зокрема МОН, проводити відповідну політику в галузі освіти з урахуванням національних інтересів.

Повертаючись до розгляду листа МОН, потрібно зазначити, що подання в одному його абзаці рекомендації стосовно мінімальної кількості кредитів ECTS (не менше ніж 12), котрі відводяться як на дисципліни, що формують компетентності з історії та культури України, філософії, української мови, так і на всі вибіркові гуманітарні предмети, призвело до неоднозначного трактування цієї норми. Залежно від суб'єктивного ставлення керівництва вишу її можна тлумачити так, що в навчальних планах 12 кредитів ECTS має відводитися на викладання історії України, історії української культури, філософії, української мови або на всі суспільно-гуманітарні дисципліни. Посилують такі побоювання слова Сергія Квіта в інтерв'ю виданню «Цензор.НЕТ» про виділення 12 кредитів ECTS на весь суспільно-гуманітарний курс предметів у навчальних планах вишів.

Необхідно звернути увагу й на те, що, прописавши вимогу, що має бути мінімум 12 кредитів ECTS на філософські та українознавчі студії, начебто було виконано досягнуто на нараді домовленість про збільшення годин на ці дисципліни. Адже в скасованому наказі № 642 у сумі йшлося про 11 кредитів ECTS на зазначені предмети. Разом із тим фактично наполовину було скорочено загальну кількість годин для суспільно-гуманітарних дисциплін, адже в згаданому вище наказі передбачалося виділення на них 24 кредитів ECTS у межах підготовки бакалаврів фізико-математичного, природничого та технічного напрямів (для гуманітарних і соціально-економічних ішлося загалом про 36 кредитів ECTS). Що цікаво, на опанування

суспільно-гуманітарних предметів у Європі та США в непрофільних вишах відводиться значна кількість годин, орієнтовно 14–20% навчального часу.

Інтерв'ю Сергія Квіта підтверджує намір продовжувати руйнівні дії щодо викладання історії України та інших гуманітарних предметів. Міністр зауважив, що «тепер обов'язкові дисципліни лише ті, які вимагаються навчальними програмами за фахом, а також ті, які визначить сам університет». У цьому самому інтерв'ю, посилаючись на якусь розмову з випускником Колумбійського університету, Квіт висловив прихильність до «інтегрованого курсу» «Історія цивілізацій», у якій, на його думку, «можна включати що завгодно: історію, мову, філософію і так далі. Наповнення такого курсу визначає сам університет». Мимоволі стає моторошно від цієї перспективи. Адже «Історія цивілізацій» – самодостатня дисципліна, яка має самостійне, специфічне та змістове наповнення і не може визначатися тим чи іншим вишем.

Деструктивний характер рекомендаційного листа засвідчили

Якщо в 1991-му історії України відводили 144 аудиторні години, то з часом їх кількість зменшилася до 54, а потім і до 36

У 2016-МУ ПИТАННЯ ПРО МАЙБУТНЄ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИШАХ ВИНІКАТИМЕ ЗНОВУ

дії керівників деяких ВНЗ. У розрізі зазначених рекомендацій уже відбуваються злиття та «оптимізація» певних дисциплін. Зокрема, об'єднують історію України та історію української культури в один предмет (в інтерв'ю виданню «Цензор.НЕТ» Сергій Квіт казав навіть про об'єднання мови та філософії) й відповідно зменшують кількість кредитів ECTS, вилучають із навчального плану соціологію, політологію тощо. А кількість аудиторних годин, відведених на історію України, всупереч даним на нараді обіцянкам не збільшено, а, навпаки, зменшено до 30. Екзамен замінено на залік, що призведе до пониження статусу дисципліни.

Отже, можна констатувати відсутність у функціонерів МОН бажання виконувати досягнуті на згаданій вище нараді домовле-

ності. Таким чином, спостерігаємо ігнорування потреб української національної спільноти та нехтування досвідом становлення країн Заходу. Поза увагою лишаються застереження науково-освітньої спільноти та широкої громадськості стосовно того, що скасування статусу українознавчих предметів як обов'язкових у вишах може призвести до посилення загроз основам національної безпеки Української держави. У незручне становище поставлено також віце-прем'єр-міністра В'ячеслава Кириленка, котрий озвучив результати проведеної 3 лютого 2015 року наради, які керівництво МОН саботує.

Варто нарешті усвідомити, що Міністерство освіти і науки, відмовляючись встановити чіткий державний протекціонізм над викладанням історії України та суспільних дисциплін, піддає загрози національну безпеку держави, гальмує формування української ідентичності та зміцнення соборності України.

Зауважимо також, що владні інститути протягом усього періоду незалежності нашої країни майже повністю ігнорували національно-культурні та духовні потреби українців. Викладання історії України у вишах було чи не єдиним засобом впливу на національну свідомість студентської молоді, оскільки в інформаційному просторі домінував російський фактор. Сьогодні обмежувальні дії щодо викладання цієї дисципліни є небезпечними і просто неприпустимими.

МОН варто видати новий документ у формі наказу з урахуванням недоліків листа від 11 березня 2015 року й надалі системно підходити до підготовки подібних документів. Необхідно пришвидшити процес вироблення державних стандартів вищої освіти з переліком компетентностей випускників, які забезпечать стабільний характер вивчення історії України та інших суспільно-гуманітарних дисциплін у вишах. Слід також напрацювати зміни до Закону «Про вищу освіту» та законопроект «Про освіту», в яких визначити місце і вагомість українознавчих предметів у ВНЗ для сучасного етапу нації- та державотворення. ■

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

У пошуках загубленої дружби

Автор:
Алла Лазарева, Париж

Україна має на Заході не так багато союзників, як усі ми сподівалися півтора року тому. Зокрема, у Франції впливових політиків та інтелектуалів, які системно засуджували б московську агресію або наполягали б на посиленні санкцій проти Кремля, можна перелічити на пальцях двох рук. Не більше. Але вони є. На початку квітня в Парижі з'явився громадський правозахисний Комітет «Україна», що об'єднав французьких політологів, філософів, істориків, університетських викладачів та публіцистів, котрі поставили за мету захистити Київ від дезінформаційної експансії Москви.

Філософ Філіпп де Лара, фахівець із питань геополітики П'єр Асснер, правник Антуан Гарпон, колишній посол в Україні Жак Фор, історики Стефан Куртуа, Ален Безансон та багато інших... Загалом понад 25 осіб зібралися у приміщенні відомого журналу Esprit, щоб поставити до дії громадський комітет на підтримку України. Структура суто французька, відповідно до усталеної в інтелектуальних колах традиції підтримки прав народів на власну ідентичність та свободу. Попередниками Комітету «Україна» були аналогічні горизонтальні мережі Комітет «Косово» та Комітет «Чечня».

«Кожна інтелектуальна ініціатива має свої виклики та свій контекст, – пояснив **Тижню** один з ініціаторів щойно створеної організації.

– Мабуть, мусимо визнати, що Комітет «Косово» виявився набагато дієвішим і результативнішим, ніж той, що спробував підтримати чеченців у протистоянні з Москвою. У Комітеті «Чечня» робота врешті зосередилася на допомозі політичним біженцям. Відкриті бойові дії закінчилися, ефективного впливу на РФ знайти не вдалося... Комітет «Косово» натомість зумів змінити настрої в інтелектуальних колах Франції з масової та невибагливої підтримки сербів на спочатку точкове, а згодом більш колективне розуміння позиції косовських албанців. У загальних рисах з Україною подібна проблема. У французькому науковому, дослідницькому просторі української теми майже не існує. Якби молодий фахівець, скажімо, побажав вивчати історію Росії в Сорбонні, він мав би все: підручники, супровідні курси історії літератури, мистецтва, філософії. А щоб вивчати там-таки історію України, немає нічого».

Отже, існує певна кількість інтелектуалів, які вирішили об'єднати зусилля, щоб спільно просувати українську тему в науці та медіа, в суспільних дискусіях та політичному просторі. Оскільки ініціатива щойно оформилася, утримаємося від прогнозів та висновків. Побачимо згодом, чи вийде цим звитязним французам якщо не розірвати ланцюг звичної прихильності до Московії, то бодай створити якісну альтернативу в світі ідей. Проросійське лобі, безумовно, має куди кращий ресурс на всіх рів-

СУПЕРНИКИ 2017.

Якщо Саркозі продемонстрував повну згоду з лінією Путіна, Жуппе, навпаки, закликав не поспішати з вертольотоносцями та засудив анексію Криму

нях. Але хто не зречеться стереотипів, той не подолає шляху.

Безпосередньо з політичаною справа складніша. Згуртованого українського лобі, по суті, немає. Є окремі публічні особи, які виступали з чітким осудом або анексії Криму, або збройного втручання Росії на Донбасі, або проти постачання вертольотоносців Mistral Росії. Більшість із них не так проукраїнські, як антипутінські. Але за принципом шахівниці в геополітиці ворог мого ворога – мій союзник. Не конче стратегічний, можливо, тактичний або й ситуативний. Та нам перебирати не доводиться. Роки відсутності власної системної дипломатії даються взаки.

Нині найбільше потенційних союзників Україна може назбирати, хоч як це дивно, поміж зелених та соціалістів, а не в середовищі правих, які за визначенням мусили б із розумінням ставитися до боротьби народів за свою ідентичність, мову, культуру та історію. Але ж ні: український націоналізм засадничо відрізняється від французького. Якщо пошукати в західній термінології найвідповідніші терміни, то в нас він радше відповідає правому консерватизму (у випадку партії «Свобода») або правому ради-

ФОТО: AP

калізму («Правий сектор»), ніж власне імпералістичному «праву на зверхність», яке визначає, коли добре придивитися та «пошкрябати», сутність націоналізму прихильників Марін Ле Пен.

Із тих, хто найпошлідовніше виступав проти поставок Mistral, варто назвати депутатів від екологів: Ноеля Мамера, Еву Жолі, Данієля Кон-Бендіта. «Чи постачати військові кораблі Росії? Однозначно ні», – не раз казав Мамер в інтерв'ю, пропонуючи натомість використувати це замовлення як складову переговорного процесу й тиску.

Ева Жолі, колишній кандидат у президенти Франції та депутат Європарламенту від партії «Європа – Екологія – Зелені», є однією з тих, хто послідовно засуджує анексію. «Ситуація з Путіним та Кримом доводить, наскільки нам потрібні спільна європейська дипломатія та спільні збройні сили ЄС, – заявила вона в ефірі BFM TV місяці зо два тому. – Треба будувати федеральну Європу». У численних інтерв'ю пані Жолі наполягає на тому, що «санкції проти Росії недостатні та неефективні» й що треба йти далі, бо наразі вони ніяк не позначилися на поведінці кремлівського лідера. «Я

констатую замалий або ж нульовий дипломатичний вплив на ситуацію в Україні», – сказала вона в ефірі BFM TV.

Герой студентської революції 1968 року, а нині також депутат Європейського парламенту Данієль Кон-Бендіт закликає через війну в Україні до бойкоту футбольної першості світу 2018 року, яку заплановано провести в Росії. «Треба ізолювати Путіна, сказати йому: гей, хлопче, ти один сидітимеш на трибуні свого чемпіонату!» – переконував Кон-Бендіт аудиторію радіо France Inter. У прямому ефірі телебачення France 24 політик запропонував: «Треба заблокувати росіян у Криму так, щоб вони не змогли звідти нападати на Східну Україну». На думку європейського депутата, війна на території нашої держави – це нагода об'єднати зусилля всіх членів Євросоюзу в боротьбі за мирне майбутнє континенту. «Самі лише Франція та Німеччина в переговорному процесі – то ніщо», – переконував він, не втомлюючись критикувати Брюссель за млявість.

Мабуть, не варто зараховувати до симпатиків України президента Франсуа Олланда та його міністра закордонних справ Лорана Фабіуса. То було б перебільшенням. Але факт є

факт: поставки Mistral відкладені на невизначений термін, а нинішній глава держави як уміє веде у форматі «нормандської четвірки» переговори про зупинення російської агресії на Сході. Порівняно з іншими лідерами політичних сил Франції йому можна поставити в заслугу те, що він не гне спину перед Путіним і не піддається на його шантаж. Принаймні, поки Олланд при владі, анексію Криму Париж не легалізує, як це пропонують Марін Ле Пен та Ніколя Саркозі – політики, котрі тільки й мріють потрапити до президентського палацу.

То що далі? А далі будуть вибори 2017 року. Дуже схоже, що соціалісти не утримають керма. Поміркована правиця висуватиме свого кандидата через попередні вибори, в яких може взяти участь кожен французький громадянин, котрий письмово засвідчить праві переконання. Найімовірніший двобій відбудеться між колишнім президентом Ніколя Саркозі та колишнім прем'єром Аленом Жуппе. І якщо Саркозі продемонстрував повну згоду з лінією Путіна, Жуппе, навпаки, закликав не поспішати з вертольотоносцями та засудив анексію Криму.

Отже, наш шанс – це саме він. Власникам французьких паспортів з українським серцем або принаймні із симпатіями до України й почуттям спра-

НИНІ НАЙБІЛЬШЕ ПОТЕНЦІЙНИХ СОЮЗНИКІВ УКРАЇНА МОЖЕ НАЗБИРАТИ, ХОЧ ЯК ЦЕ ДИВНО, ПОМІЖ ЗЕЛЕНИХ ТА СОЦІАЛІСТІВ, А НЕ В СЕРЕДОВИЩІ ПРАВИХ

ведливості залишається спробувати переконати якомога більше правих виступити проти Саркозі й за умовчанням підтримати колишнього очільника правлячого кабінету.

Цей шанс не варто абсолютизувати й перебільшувати. Політики мають мінливі настрої та принципи. Але менше з тим. Друга Україна з Жуппе, можливо, вийде зробити, а із Саркозі – навряд. За цим критерієм і визначатимемося. ■

Тяжкі часи

Із Москви греки повертаються з порожніми руками

Минуло п'ять років, відколи грецький прем'єр-міністр востаннє відвідував Москву в пошуках подачки. Тодішній президент Дмитрій Медведєв прямо порадив Георгіосу Папандреу звернутися по допомогу до Міжнародного валютного фонду (що той і зробив). Перед вильотом з Афін 8 квітня Алексіс Ципрас поклявся, що не проситиме в нинішнього президента Владіміра Путіна грошей, хоча фінанси його держави у більш плачевному стані, ніж у 2010-му.

У підсумку зустріч двох лідерів не дала фактично нічого, крім теплої атмосфери та обіцянок «відновити і пожвавити» відносини. Ципрас з ентузіазмом говорив про проект російського газопроводу через територію Греції і, як і раніше, критикував санкції Європейського Союзу. Путін обіцяв (хоча не варто на це розраховувати) не використовувати відносини з Грецією для розколу ЄС.

На думку грецьких оглядачів, поїздка Ципраса до Москви – наразі найяскравіший приклад тієї політики жестів, яку грецький уряд під керівництвом ультралівової партії СИРИЗА використовує для підтримки своїх високих рейтингів на тлі зростання

безробіття, заморожених банківських кредитів і сповзання країни назад до рецесії. Вона відбулася в час, коли і греки, і росіяни відзначали Страсний тиждень напередодні православної Пасхи. Цей момент особливо наочно підкреслив релігійну й культурну близькість. У 2016-му їхня близькість офіційно зміцниться проведенням року Греції в Росії.

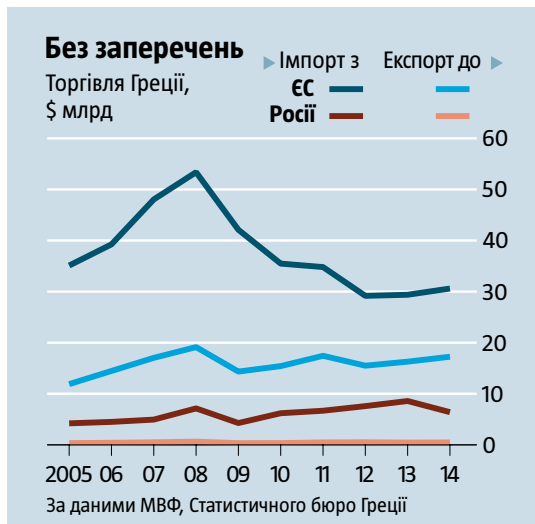
Для Путіна зближення з Грецією стосується насамперед газу. «Насправді нічого не змінилося із середини 2000-х», – каже ко-

Для Путіна зближення з Грецією стосується насамперед газу

лишній міністр енергетики Греції, згадуючи обіцянку російського лідера перетворити цю країну на центральний вузол для транспортування природного газу, якщо вона погодиться на проект «Південний потік», який тоді активно пропонував російський державний енергетичний гігант Газпром. Цим трубопроводом блакитне паливо мало надходити через Чорне море і Балкани до Центральної Європи. «Південний потік» було заморожено торік через тиск ЄС на Болгарію. Зараз Греція має нагоду приєднатися до його наступника – газогону «Турецький потік», який повинен перетнути західну Туреччину й далі пролягти через Грецію, Македонію, Сербію та Угорщину.

Російські державні транспортні підприємства хочуть придбати державну залізницю Греції і північний порт Салоніки в рамках пакетної угоди. Але цю пропозицію відхилила грецька агенція з приватизації державного майна Taired ще за попереднього уряду. Інтерес виявляють і компанії з Піднебесної. Китайський транспортний гігант Cosco вже контролює контейнерний термінал у найбільшому грецькому порту Пірей і транспортує звідти вантажі спеціальним потягом до Центральної Європи.

Можливо, поїздка Ципраса заспокоїть фракцію непримиренних лівих у його партії, куди входять колишні комуністи, критично налаштовані до нових перемовин із ЄС і МВФ щодо фінансової допомоги. Але пріоритетне для уряду завдання – домовитися з кредиторами про позику €7,2 млрд (\$7,8 млрд) й уникнути дефолту. До 9 квітня Греція спромоглася нашкребти €458 млн для повернення МВФ, але у травні спливає термін виплати ще €950 млн. Другий місяць поспіль міністр фінансів ламає голову, де знайти гроші на пенсії і зарплати. Мінфін запускає руку в невикористані фонди ЄС, обурюючи цим грецькі компанії, які займаються будівництвом автошляхів і бояться, що незабаром воно зупиниться. Грошова криза швидко розвіє мрії Ципраса про російські інвестиції. ■

Коли злякається Європа?

Автор:
Едвард Лукас, Велика Британія

Політичні конфлікти, особливо між білими людьми, не мають воєнного вирішення. Такою була догма політістеблшменту Європи від часів завершення холодної війни й аж до початку цього року.

Тепер ситуація інакша. Наївність і зарозумілість останніх двох десятиліть стрімко поступаються настроям, що межують із панікою. Наприклад, змінює позицію Німеччина, яка тривалий час пасла задніх у військовій сфері. Німці планують викупити 100 знятих з озброєння танків і скоригувати оборонні плани. В українців відтак може виникнути запитання: чому це ФРН готується до збройної відповіді у власній обороні, тоді як Ангела Меркель та інші політики наполягають на її беззмістовності, коли йдеться про вторгнення в Україну?

Ірландія, що не має власних повітряних сил, стривожена залежністю від застарілих бойових літаків Королівських ВПС Великої Британії, які використовуються для розпізнавання російських бомбардувальників, що кружляють повітряним простором республіки. І Москву, здається, не дуже бентежить те, що Дублін не приєднався до НАТО. Ніщо не завадило росіянам псувати відносини й зі Швецією та Фінляндією – не членами Альянсу.

Ці дві країни разом із Данією, Ісландією та Норвегією оприлюднили безпрецедентну спільну декларацію, в якій засудили російські воєнні ігри, нарощування військового потенціалу та небезпечні випадки за участю авіації. Міністерство закордонних справ РФ не забарилося з обуреною відповіддю. Москва ображається, коли її не сприймають серйозно, а ще більше, коли сприймають.

За всім цим стоїть дивовижна політика. На Заході досі не розуміють, навіщо Росії провокувати мирні країни (чи поступливі, як скаже дехто), змушуючи їх посилювати оборону. Логічніше для Кремля було б загравати з нейтральними державами, а карати воєнничі. У такому разі йшлося б про ефективну стратегію «поділяй і владарюй».

Це, як і багато інших інтерпретацій російського мислення поза її межами, є помилковим тлумаченням суті процесу. Росію тішить озброєння Заходу (чи то пак балачки про озброєння), що вписується в отруйну міфологію, якою Кремль годує свій народ.

До Росії підступав зрадливий Захід, а тепер її обступає ворожий. Такий аргумент виправдовує жорстке полювання на шпигунів та зрадників у самій Росії, а також економічну скруту як наслідок конфронтації з Європою та Америкою.

Другорядна мішень – західна громадська думка, яка й надалі цінує справедливість вище, ніж правду. Що менше люди знають про Росію, то дужче вони схильні виправдовувати поведінку Кремля як логічну реакцію на порушення Заходом власних обіцянок.

На практиці переваг від усіх цих дій виходить більше, ніж негативних наслідків. Навіть якщо Швеція та Фінляндія справді почнуть просуватися до НАТО, відсутнього впливу на регіональну безпеку такий розвиток подій не справить (адже обидві країни в будь-якому разі посилюють свої міцні зв'язки з Альянсом). Тим часом це дасть привід російським пропагандистам говорити про небачене наближення НАТО до кордонів РФ.

Так само й символічні зусилля Заходу щодо розвитку мілітарних планів та розширення присутності в країнах Балтії не вплинуть серйозно на військові амбіції Кремля. На символічному рівні Росія може змагатися із Заходом у всьому (лише уявіть, яку паніку здатні посяти армійські навчання із симуляцією застосування ядерної зброї). До того ж вона на крок випереджає суперників за бойовим потенціалом.

Захід тим часом ставиться до Росії як до психічно хворого, заспокоюючи кремлівську параною м'якими та прозорими діями і в жодному разі не вдаючись до військових кроків, котрі Москва може неправильно зрозуміти. Таким був підхід Альянсу протягом 25 років. Він не спрацював раніше навіть за порівняно сприятливих обставин. Не спрацює і зараз. Це не лише неефективна, а й шкідлива тактика: Кремль вважає її ознакою слабкості.

Сумна правда в тому, що Європа не хоче брати на себе достатні витрати задля посилення власної обороноздатності чи ризики, що можуть через це виникнути. Так триватиме, доки ми не злякаємося й не розсердимось значно більше, ніж нині. Щоправда, це може статися запізно. ■

**СУМНА ПРАВДА В ТОМУ,
ЩО ЄВРОПА НЕ ХОЧЕ
БРАТИ НА СЕБЕ ДОСТАТНІ
ВИТРАТИ ЗАДЛЯ
ПОСИЛЕННЯ ВЛАСНОЇ
ОБОРОНОЗДАТНОСТІ
ЧИ РИЗИКИ, ЩО МОЖУТЬ
ЧЕРЕЗ ЦЕ ВИНИКНУТИ**

За що виступає Гілларі?

Найзнайоміша кандидатка залишається на диво загадковою

Оголошення Гілларі Клінтон про намір балотуватися на посаду президента США навряд чи здивувало б більшість американців. Вона давно вже приглядається до найвищої посади. У 2008-му їй майже вдалося виграти перегони, а зараз її кандидатура багато в чому сильніша. Подружжя Клінтон створило величезну передвиборну машину. І щойно Гілларі заведе цей механізм, як він почне відкрито засмоктувати пожертви, видавати на-гора відеоролики й чавити суперників. Дехто вважає, що її не спинити: ірландська букмекерська контора Paddy Power оцінює шанси Клінтон оселитися в Білому домі у 91%.

Але спокійно. Минулого разу здавалося, що вона переможе, але цього не сталося. За місяць до кокусу в Айові у 2008 році Гілларі випереджала інших демократів на 20 пунктів у національних рейтингах, але таки прогала молодому сенаторові з Іллінойсу. Її кампанії бракує вогника, хоч вона дисциплінована і старанна. Цього разу поки що не видно жодного серйозного кандидата, який зміг би конкурувати з нею в номінації від Демократичної партії, але час іще є. На праймериз громадяни хочуть бачити вибір, а не коронацію. А зараз важко сказати, який вигляд матиме Клінтон порівняно з можливим номінантом від республіканців, не останньою чергою тому, що для всіх секрет, хто це буде. Діапазон претендентів обіцяє бути широким, від запального Теда Круза до врівноваженого Джеба Буша. 7 квітня вступив у битву Ренд Пол, критик воєн за кордоном і обамівської «держави нагляду». І все-таки Клінтон починає перегони фавориткою, тож варто поставити запитання: що вона представляє?

ЖИТТЯ В ЛІТАКАХ ТА ІНФОРМАЦІЙНА РОБОТА

Прибічники Гілларі говорять про її компетентність і досвід. На посаді державного секре-

Кампанії Гілларі Клінтон бракує вогника, хоч вона дисциплінована і старанна

таря вона налітала майже мільйон миль і відвідала 112 країн. Якщо за час президентства Клінтон десь у світі станеться криза, цілком може бути, що вона вже побувала там, дістала відповідний лікнеп і попила чаю з місцевими владоможцями. Цим не похвалиться ніхто з інших кандидатів від жодної з партій.

Крім того, вона найкраще розуміє Вашингтон. Вісім років була довіреною радницею свого чоловіка – президента, який збалансовував бюджет і домагався згоди двох політсил для реформування соціальної системи та на користь відкритої

торгівлі в Північній Америці. Опісля, вже в ролі сенаторки, Клінтон узяла собі за звичку слухати і працювати з членами верхньої палати з обох фракцій, через що деякі республіканці публічно покаялися в тому, що раніше вона їм не подобалася. Президент Гілларі Клінтон могла б краще домовлятися з конгресменами й від них, і від демократів, ніж це робить нині Барак Обама. Певно, була б стараннішою.

Але яка її кінцева мета? Як на політика зі стажем у чверть століття, її погляди дивовижно важко розшифрувати. У зовнішніх питаннях вона називає

себе й не реалісткою, і не ідеалісткою, а «ідеалістичною реалісткою». У нещодавно опублікованих спогадах Гілларі хвалить «американську модель вільних ринків для вільних людей». Але лівим каже: «Хай

ніхто не розповідає тут вам, мовляв, робочі місця створюють корпорації та компанії» (згодом хтось із її помічників зауважив, що вона говорила в контексті податкових пільг для корпорацій). Погляди деяких кандидатів можна зрозуміти, подивившись на їхніх радників, але в Клінтон їх сотні, у тому числі світила від кожної демократичної фракції. Колишній колега, сенатор від штату Нью-Йорк Чарльз Шумер назвав її «найзагадковішою людиною в житті».

Критики Гілларі із правого боку побоюються, що вона може бути спраглою керування

етатисткою. («Дай їй дюйм влади – і вона забере її всю», – застерігає агітаційний значок.) Лівий фланг наляканий її близькістю до Волл-Стрит (за прогнозами, кампанія Клінтон збере \$1 млрд пожертв), віддаленістю від життя простих американців (вона мешкає в губернаторському особняку від 1979 року) і «яструбиною» політикою (підтримала вторгнення в Ірак). Можливо, істина десь посередині – поміркована стриманість? Цей образ підходить їй більше, ніж, скажімо, Елізабет Воррен або Мартіну О'Меллі – двом потенційним суперникам-демократам, безжалюгідним до торгівлі та банків. Але виборцям потрібно знати більше.

Коли Клінтон востаннє представляла детальний економічний план під час кампанії 2008 року, вона обрала позицію дещо лівішу, ніж була в її чоловіка в 1990-х (наприклад, менше інтересу до угод про зони вільної торгівлі), і дуже схожу до тієї, яку зрештою зайняв Обама (і справді, його реформа системи медичного страхування Обамасаре більше нагадує її план, ніж його). Відтоді світ змінився, і демократи запекло сперечаються, як зменшити нерівність без шкоди для економічного зростання. Центр американського прогресу – одна з аналітичних груп, до чийої думки прислухається Клінтон, – нещодавно оприлюднив список заходів для підтримки так званого інклюзивного капіталізму. Там міститься чимало розумного, як-от сприяння інвестиціям в інфраструктуру та розширення субсидій на заробітну плату малозабезпеченим працівникам; кілька ідей з інтригою, наприклад сприяння «професійним радам», які мають зблизити робітників і керівництво підприємств, а також деякі сумнівні ініціативи, як-от нарощення потенційних іпотечних субсидій і створення «штучних» робочих місць для молоді. Що із цього схвалила б Гілларі? Було б непогано знати хоч якісь подробиці.

У контексті зовнішньої політики сильною стороною Клінтон називають те, що

вона буде жорсткіша за Обаму. Вона підтримала його пропозицію збільшити контингент в Афганістані, але не погоджувалася з терміном дії, який він установив. Закликала його озброїти неісламістських повстанців у Сирії – він не наважився. Докоряла його через неспроможність знайти кращий засадничий принцип для зовнішньої політики, ніж просто «не робити дурниць». Проте в неї залишається багато прогалин. Наприклад, чи могла б Гілларі, на її думку, укласти вигіднішу ядерну угоду з Іраном? Водночас чимало іноземців були б раді бачити американського головнокомандувача, щиро зацікавленого в тому, що діється за кордонами США.

ТАЄМНИЧІСТЬ І ПРИВІЛЕЇ

Скептиків турбують іще два моменти стосовно Клінтон. Дехто вважає, що вона не заслуговує на довіру. Прихильники цієї думки лише утвердилися у своїх переконаннях, коли виявилося, що на посаді держсекретаря Гілларі користувалася приватним сервером для власної електронної пошти, випускаючи лише ту кореспонденцію, яку вважала до-

У КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СИЛЬНОЮ СТОРОНОЮ ГІЛЛАРИ КЛІНТОН НАЗИВАЮТЬ ТЕ, ЩО ВОНА БУДЕ ЖОРСТКІША ЗА ОБАМУ

цільною, а решту стирала. Інше побоювання, котре вона ніяк не розвіє, – династії не несуть нічого доброго, і це переважить будь-які потенційні здобутки Америки від обрання першої жінки-президента. Колишній кандидат на главу держави Гері Гарт сказав в інтерв'ю журналу Politico, що Америці з населенням понад 300 млн осіб «не варто заціклюватися на двох родинах, які мають усі дані для того, щоб бути у владі». Кампанія ще не почалась, але якщо Клінтон хоче заслужити таку бажану посаду, вона має відповісти на певні запитання. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Куди ведуть усі Шовкові шляхи

Із туманних гасел постають обриси китайського бачення майбутнього Азії

Голові КНР мало чисток у Комуністичній партії Китаю та реформ у державі. Він хоче, окрім іншого, змінити економічний і політичний лад в Азії. Позначене властивою китайським лідерам місткою, але інколи загадковою метафоричністю, його формулювання майбутнього для континенту офіційно звучить як «Один пояс, один шлях». За словами самого Сі Цзіньпіна (востаннє він говорив про це минулого місяця на Боаському форумі – китайському аналогові Давоса), концепція «пояс – шлях» «відповідатиме вимогам нашого часу щодо регіональної та глобальної співпраці». Проте не всіх це переконало. Дехто вбачає в тому лише порожнє гасло; інші – майже неприхований план Китаю витіснити Америку з ролі панівної держави в Азії. Мабуть, жодна із двох груп критиків не має рації. Сі Цзіньпін свою ідею сприймає серйозно. І це не так «план», як публічний маніфест.

Уперше Сі Цзіньпін озвучив цей задум 2013 року в Казахстані. Він виніс на обговорення «економічний пояс Шовкового шляху» з покращеною інфраструктурою вздовж основних районів, де сотні років тому пролягала мережа сухопутних маршрутів, якими торгівці шовком та інші купці возили товари з Китаю через Середню Азію та Росію до Північної Європи й Венеції на березі Адріатичного моря. В Індонезії Сі Цзіньпін запропонував «морський Шовковий шлях XXI століття»: з міст на південно-східному узбережжі Китаю до Європи через В'єтнам, саму Індонезію, Індію, Шрі-Ланку, Східну Африку та Суецький канал. Тоді ці пропозиції прозвучали досить легковажно: під час закордонних візитів лідери держав часто вида-

ють щось подібне, згадуючи сиву давнину, коли всі мали жити в мирі та згоді.

Однак за кілька останніх місяців ідея дістала справжній імпульс. Китай пішов далі в напрямку підтвердження своїх слів ділом. Він пообіцяв \$50 млрд своєму новому Азійському банкові інфраструктурних інвестицій, який (не зважаючи на протидію США) ініціював змагання між 47 країнами за право стати акціонерами-засновниками. Ще \$40 млрд Китай пообіцяв виділити на «фонд Шовкового шляху» для інвестицій в інфраструктуру вздовж сухопутного та морського маршрутів. Один із мотивів таких щедрих вливань – власний інтерес. Китайські компанії сподіваються виграти тендери на багато проектів із

СХОЖЕ, СІ ЦЗІНЬПІН МРІЄ ПРО РЕГІОНАЛЬНУ ГЕГЕМОНІЮ ПЕКІНА, КОЛИ КРАЇНИ НА КШТАЛТ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ ТА ЯПОНІЇ ДОБРОВОЛЬНО ВІДДАЛЯТЬСЯ ВІД АМЕРИКАНСЬКОЇ ОРБИТИ

будівництва автотрас, залізниць, портів і трубопроводів, яких потребуватиме нове транспортне сполучення. А покращення транспортної системи піде на користь китайським експортерам. Своєю чергою, сприяння розвитку сусідів створить нові ринки. Схоже, що Пекін це зрозумів, і тому з'явилися порівняння із планом Маршалла – американською програмою допомоги у відбудові Західної Європи після Другої світової війни.

Пекинові така аналогія не до вподоби, бо він вважає план Маршалла частиною американського проекту стримування Радянсь-

кого Союзу. КНР наголошує, що її ініціативи мають на меті добро для всього людства і є «безпрограшними» (улюблене слівце). Але, звісно, вона сподівається, що завдяки грошам та інвестиціям у неї з'являться друзі. Визначний китайський експерт у галузі міжнародних відносин Янь Сютон заявляє, що країні потрібно «придбати» дружні відносини із сусідами.

У Середній Азії, яка потерпає від низьких цін на нафту і зменшення грошових переказів від трудових мігрантів із Росії, вітають перспективу ширшої участі Китаю. Сама РФ, хоча й остерігається постійного зростання його впливу на колишні радянські республіки в регіоні, зараз надто залежна від доброї волі Пекіна, щоб виказувати будь-що, окрім ентузіазму. Проте на берегах уздовж морського маршруту панують підозри щодо намірів Піднебесної. Її зухвала поведінка в Південно-Китайському морі, де вона гарячково перебудовує спірні скелі на

спірні острови, наводить на думку, що ця держава просто переконана у своєму праві гнобити дрібніших сусідів.

Тож спочатку на пояс і шлях Південно-Східна Азія відреагувала скептично. У Малайзії, де уряд зазвичай спочатку аплодує будь-якій пропозиції Китаю, а запитання ставить потім, міністр оборони Гішамуддін Гусейн сказав, що морський Шовковий шлях «викликає запитання» і що це повинна бути спільна (тобто регіональна), а не виключно китайська ініціатива. Президент Індонезії Джоко Відодо, який хоче перетворити свою країну на «глобальний морський центр», спочатку поставився до цього задуму із сумнівом. Але нині, здається, вже схильний допомагати. Це й не дивно, позаяк до його власного плану входять масштабні інвестиції в порти й іншу інфраструктуру і він сподівається на участь Китаю. У результаті візиту до КНР минулого місяця з'явилася

спільна заява, яка обіцяє «морське партнерство» й називає бачення Джоко Відодо та Сі Цзіньпіна «взаємодоповнювальним». Але Джоко Відодо перед відвідами Пекіна дав зрозуміти, що Індонезія не погоджується з територіальними претензіями Китаю у водах біля узбережжя Південно-Східної Азії.

Йще один новий лідер, індійський прем'єр-міністр Нарендра Моді має власний підхід до цих питань. Минулого місяця він відвідав Шрі-Ланку, Маврикій та Сейшели, три країни в Індійському океані, яким пообіцяв ширшу співпрацю й поділився власними інтересами Індії як морської держави. Він не представив це як хід у відповідь на плани Китаю. Але в січні Моді та Барак Обама оприлюднили спільне «стратегічне бачення». Неявна відповідь Індії на морські амбіції Китаю – поживлення відносин із меншими сусідами й курс на зближення з Америкою.

КИТАЙ – НОМЕР ОДИН?

Моді, який наступного місяця відвідає КНР, навряд чи критикуватиме морський Шовковий шлях. Як і Джоко Відодо, він був би радий китайським інвестиціям в інфраструктуру. Але обидва вони, напевно, мають сумніви щодо бачення Сі Цзіньпіном майбутнього Азії як регіону з центром у Китаї, де очолювані останнім інститути відіграють чимдалі серйознішу роль в економіці інших держав, а його флот росте й базується на щораз більших відстанях від рідних берегів. Схоже, Сі Цзіньпін мріє про регіональну гегемонію Пекіна, коли країни на кшталт Південної Кореї та Японії добровільно віддаляться від американської стратегічної орбіти й перейдуть на орбіту Китаю – відновленої потуги, яка хоче повернути собі те, що належить їй від народження. Це не змова. Це довготерміновий і навіть серйозний план, хоч він і не викликає особливого ентузіазму в решти Азії. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Найстарша гетьманівна Скоропадська

Національна аристократія була стрижнем життя кожного народу. Бо історична доля нації визначається бажанням і здатністю еліти взяти на себе відповідальність за майбутнє своєї держави

Автор:
Тетяна Осташко

Попри класову ненависть, яку більшовицькі ідеологи майже століття прищеплювали народу України, в українській традиції збереглося шанобливе ставлення до багатьох представників національної аристократії, які своїм життям продемонстрували відданість українській справі. Однією з таких яскравих постатей була Марія Павлівна Монтрезор-Скоропадська – найстарша донька в гетьманській родині Павла Петровича та Олександри Петрівни Скоропадських. Вона народилася 25 листопада 1898 року в Санкт-Петербурзі. Назвали її на честь бабусі – багвкової матері Марії Андріївни Скоропадської, уродженої Миклашевської.

УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ СКОРОПАДСЬКИХ

Гетьман України (1918) Павло Петрович Скоропадський (1873–1945) виховувався в Тростянці, родовому маєтку діда на Чернігівщині. Іван Михайлович Скоропадський прищепив своєму онукові пошану до української духовності, національних звичаїв, любов до землі та природи. Для Павла ці почуття стали відгомонами традиції цілої низки поколінь, які утверджували дух української аристократії. На щастя, дружина гетьмана – російська аристократка Олександра Петрівна Дурново (1878–1952) – повністю сприйняла українську традицію Скоропадських і жодним чином не намагалася наставити своїх дітей на наслідування ксенофобських тен-

Марія Павлівна Скоропадська. Ванзее, 1925 рік

денцій російської еліти. Вона полюбила Тростянець, пам'ятала імена всіх мешканців маєтку, їй були відомі найпотаємніші куточки великого дендрологічного парку. Добре знала

садибу Павла Скоропадського в селі Полошки неподалік Глухова, яку він успадкував від свого діда Миклашевського. Коли родина на літні місяці виїздила до Тростянця і Поло-

шок, діти, передусім Марія, Єлизавета й Данило, потрапили в українську мовну стіхю, спілкуючись із сільською малечею, а згодом читаючи українські книжки й вивчаючи мову.

Оскільки і гетьман, і його дружина з дитячих років були привчені цінувати природу, опікуватися землею, обробляти город, доглядати за садом, ці навички вони намагалися прищепити своїм дітям. У Полошках Марія, Єлизавета, Петро й Данило збудували дві хатини – невеличкі мазанки з парканом та стайнею. Там був ще й город, де вони вирощували овочі. Поруч тримали поні й маленького ослика, про яких діти мали дбати самотійно. Сільська малеча теж приходила гратися зі Скоропадськими.

У тому дитячому гурті Марія Скоропадська завжди була ватажком і невтомною винахідницею різноманітних забав. Її молодша сестра Олена через багато років у своїх спогадах назве Марію «надзвичайно привабливою і чарівною»: «Маріка була виразно інтелігентною, зацікавленою і бистрою», навчання їй «давалося легко... без зусиль», і кожен свій успіх сприймала «мовчки і як належить». А гетьманівна Єлизавета розповідала: «Мрією нашого Батька було б мати трьох синів і щоб один із них був агрономом, другий військовим, а третій священиком. Але не було на те Божої Волі». Натомість у родині було троє дочок і троє синів. Коли дівчатка підросли і їм виповнилося по 14–15 років, батьки звернулися до них із проханням визначитися з майбутньою професією. Для Скоропадських було принциповим питання освіти: «Кожна людина, чи то хлопець, чи дівчина, мусить мати свій фах, і то незалежно від того, чи ця робота потрібна, щоб заробляти на прожиття, чи просто як заняття...» Марія (Маріка, як її кликали близькі та рідні) мріяла стати лікарем і вчитися в медичній школі. Збереглося кілька дитячих світлин, на яких вона із сумкою з червоним хрестом «лікує» селянських дітей.

Попри те що в родині було багато гувернантів, нянь та служниць, брати і сестри завжди гралися між собою: Марія з Петром, а Єлизавета з Данилом. Найстаршою піклувальницею серед дітей була Марія – первісток сім'ї. На її долю випала турбота опікуватися меншим братом Петром, який мав уроджену хворобу – епілепсію. Цієї турботи вона ніколи не уникала й не цуралася, а, навпаки, виявляла милосердне терпіння до хворих із раннього дитинства.

ЖІНКА ХХ СТОЛІТТЯ

Виховання дітей у родині Скоропадських було таким самим, як і в більшості аристократичних сімей тодішньої Російської імперії. Всебічна домашня освіта з великою кількістю вчителів різного фаху. Олександра Скоропадська була прогресивною жінкою й усвідомлювала необхідність надати донькам професійну освіту, що в майбутньому могло стати запорукою їхньої особистої незалежності. Гетьманівна Олена згадувала: «Мати хотіла дати своїм донькам ці можливості також для того, щоб визволити їх із гетто їхнього класу. В колах, де оберталися мої батьки, такі погляди вважалися революційними. Але й із власним чоловіком теж довелося проводити деяку роботу з переконання, поки він дозволив, аби його обидві доньки відвідували публічну гімназію».

У 1916 році Марія Скоропадська закінчила повний гімназійний курс із золотою медаллю. Батько, гордий за успіхи доньки, привітав її з фронту телеграмою. Наступним кроком у навчання стали медичні курси при Петербурзькому університеті, які вона не встигла закінчити через революційні події.

У 1918-му, після проголошення Павла Скоропадського гетьманом України, родина лише через три місяці змогла возз'єднатися в Києві. Попри видиму пишноту палацу очільника Української Держави (колишнього будинку губернатора), дружина і діти мешкали на дуже обмеженій площі. Коли в нижніх апартаментах відбувалися офіційні святкові

Про долю
Єлизавети
Скоропадської,
другої доньки
гетьмана, читайте
тут

прийняття, Марія і Єлизавета разом із нянею спали в тісних мансардних кімнатках, а Данило – взагалі у ванній кімнаті. Фактично весь процес творення Української Держави відбувався на очах дітей, і дуже скоро політичні труднощі й турботи, які мав уряд батька, стала відчувати і його родина.

У листопаді 1918 року, коли загострилася внутрішня обстановка в Україні, гетьман Павло Скоропадський відправив своїх дітей у супроводі довірених осіб за кордон. І лише наприкінці 1921-го вся сім'я зібралася в Німеччині, оселившись у Ванзее неподалік Берліна. Марія змогла завершити своє медичне навчання в університеті Лозанни і стала асистентом відомого медика-ортопеда професора Вірхова. Працювала в берлінській клініці Шаріте.

Розповідаючи про життя сестер, Олена Отт-Скоропадська у своїх споминах писала:

**СПРАВЖНІЙ АРИСТОКРАТИЗМ –
ЦЕ ПЕРЕДУСІМ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, УМІННЯ
ПРАЦЮВАТИ, ВІРНІСТЬ
ТРАДИЦІЯМ ТА ВІЧНИМ
ЛЮДСЬКИМ ЦІННОСТЯМ
ДОБРА Й ЛЮБОВІ**

«Мені здається, що обидві сестри, відірвані від власного коріння, були зражені своєю молодістю». На її думку, «навколо них завжди витало відчуття суму», вони були замкнутими в собі «й через це також зовні залишалися самотніми». Гетьманівна Олена пояснює це «соціальною ситуацією», в якій опинилася їхня родина. «До певної міри навіть я це відчувала, коли, наприклад, для багатьох молодих українців, котрі приходили до нас, я була не просто милою, веселою молододою дівчиною, а «гетьманівною». За її словами, старші сестри відчували це ще більшою мірою, «усамітнювало їх» і далі збільшувало «розрив із минулим».

У 1927 році старша донька Павла Скоропадського зна-

Про Олександру
Скоропадську,
дружину гетьмана,
читайте тут

йшла особисте щастя: Марія одружилася з графом Адамом Монтрезором. Він походив із французького аристократичного роду, далекий прашур якого був учасником Фронди й мусив рятуватися від переслідувань утечею до Польщі. Під час походу Наполеона в Росію прадід Монтрезора у складі французької армії брав участь у бойових діях. Рід Монтрезорів осів на Поділлі, й від кінця XIX століття його представники брали участь в українському русі. Від початку 1921 року Адам Монтрезор був активним діячем гетьманського руху. Взявши шлюб, Марія та Адам оселилися в Польщі.

У Варшаві Адам Монтрезор працював в одній із польських газет. Але вже невдовзі втратив роботу й Марія знайшла місце лікарки в невеличкій соціальній лікарні. Паралельно давала уроки англійської та французької мов. Із часом стала спеціалізуватися на підготовці з іноземних мов родин польських дипломатів, які виїжджали за кордон.

У передвоєнні роки Монтрезори були добрими знайомими батьків Ольги Надь (Недашківської), що залишила кілька сторінок мемуарів про зустріч із ними. Найбільше її вразило помешкання, у якому жило подружжя: «Це були 4 кімнати, простора кухня і ванна кімната. Вітальня була досить великою і мала балкон, що виходив на середньої величини подвір'я з травою й молодими деревами. За подвір'ям був обгороджений приватний парк, OgródSzustra, з високими деревами». Під час війни подвір'я було розділене поміж мешканцями і їм дозволили саджати овочі, а всі дерева в парку зрубали для опалення помешкань. Після бомбардувань Варшави сім'я Недашківських втратила житло й опинилася на вулиці – Марія Павлівна без вагань запропонувала їм частину своєї квартири. А невдовзі надала притулок іще одній польській родині.

У 1939 році під час окупації Польщі радянськими військами Адам Монтрезор потрапив у радянський полон. Як згадувала знайома Марії Пав-

Марія Павлівна Скоропадська. Оберстдорф, 1951 рік

лівни, «майже щодня вона ходила до мосту через Віслу й годинами чекала зі східного напрямку в надії його побачити». Дізнавшись, що її чоловік був поранений, всіма правдами і неправдами здобувала перепустки, щоби відвідати лікувальні заклади по демаркаційній лінії між німецькою та радянською сторонами. «Жахливо було дивитися, як вона страждала, – розповідала її знайома. – Краще було б знати, що сталося найстрашніше і прийняти це, аніж гадати, що могло трапитися...» Усі спроби гетьмана Павла Скоропадського через своїх знайомих знайти Адама Монтрезора ви-

ляла у сільську місцевість єврейських дітей, яких польські патріоти виводили з Варшавського гетто. Після окупації Польщі радянською армією виїхала до батьків у Німеччину і решту свого життя мешкала в Оберстдорфі (Баварія).

ДВА РОКИ НА ЧОЛІ РУХУ

А наприкінці 1956-го Марія Павлівна виїхала до Лондона: її молодший брат гетьманич Данило планував заручини з Галиною Мельник і очікував, що Марія, на той час найстарша в родині, дасть своє благословення на шлюб. Заручини відсвяткували в січні, а весілля планували відбутися відразу після Великодня. Проте 23 лютого 1957 року, в суботу, за нез'ясованих обставин Данило помер. Лікарі казали про крововилив у мозок, але близькі підозрювали, що це було отруєння. Після смерті брата, згідно з «Актами про діточність Гетьманської влади та порядок правопреемства в нашому Роді на принципі старшинства», Марія Скоропадська перебрала провід української монархічної організації Союз гетьманців-державників. Померла вона 12 лютого 1959 року в Оберстдорфі.

Олена Отт-Скоропадська з великою любов'ю згадує свою старшу сестру Маріку «з її незвичайною долею, з її нездійсненим подружжям» як «людину з великою мужністю і громадянською відвагою». А приятелька дитинства Олени так писала про Марію: «Ти була молодою, дуже сильною і відважною. Ти, нащадок Скоропадських, Дурново, Кочубеїв, не відмовлялась важко працювати на кухні, чистити туалети. Це справжня аристократія». Комусь важко зрозуміти, що справжній аристократизм виявляється не лише у вишуканому вбранні, досконалому вихованні та гарних манерах, але і в усвідомленості своєї відповідальності перед світом, умінні працювати, творити, своїми руками зробити навколишній світ чистішим і привабливішим, зберігати вірність традиціям та вічним людським цінностям добра й любові. ■

ВЕСЬ ПРОЦЕС ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ВІДБУВАВСЯ НА ОЧАХ ДІТЕЙ ГЕТЬМАНА, ЯКІ НА СВОЇЙ ДОЛІ ВІДЧУЛИ БІЛЬ І ТРУДНОЦІ ЗЛАМУ ЕПОХИ

явилися марними. Його доля й досі лишається невідомою.

У 1940–1944 роках Марія Павлівна активно допомагала польському руху Опору. Переховувала у своєму помешканні, лікувала та відправ-

К Н И Г А Р Н Я

20–26 квітня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

- 20 квітня, 14:00** – концерт-зустріч «Слово і музика – думка і почуття» (композитор Василь Пилипчак).
- 20 квітня, 18:00** – презентація книжки Умберто Еко та Жана-Клода Кар'єра «Не сподівайтесь позбутися книжок» (ВСЛ).
- 21 квітня, 18:00** – презентація книжки вибраної прози Петра Кралюка «Синопис» від видавництва «Ярославів вал».
- 22 квітня, 18:00** – презентація польсько-українського проекту А4.
- 23 квітня, 18:30** – Європейський досвід. Франція. Виступ Жана-Іва Потеля на тему «Європа перед лицем євроскептицизму».
- 24 квітня, 18:00** – презентація книжки Володимира Лиса «Країна гіркої ніжності» (КСД).
- 25 квітня, 17:30** – зустріч з Антуаном Аржаковським до виходу книжки «Росія і Україна: від війни до миру» («Віват»).
- 26 квітня, 12:00** – творча зустріч із Янушем Вишневським («Махаон»).

Київ (вул. Спаська, 5):

- 23 квітня, 18:00** – презентація нової книжки Дари Корній і Тали Владмирової «Крила кольору хмар» (КСД).

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

- 20 квітня, 18:00** – мистецький проект «Стіна» художника Романа Бончука.
- 23 квітня, 18:00, п'ятий поверх** – поетичні читання Галини Петросаняк, Світлани Бреславської та Марії Микицей.

Львів (просп. Свободи, 7):

- 20 квітня, 18:00** – презентація поетичної збірки Христини Букатчук «Відьма і янгол» (Discursus).
- 21 квітня, 18:00** – презентація книжки владки Венедикта (Алексійчука) «Роздуми до літургійних читань Євангелія» («Свічадо»).
- 23 квітня, 18:00** – презентація книжки Алоїза Нуссбаумера «Примусові робітники в Пінцґау: трудові відносини в період націонал-соціалізму, життєві історії» («Книги-XXI»).
- 24 квітня, 18:00** – презентація книжки «Львів. Місто парадоксів/Lviv. City of paradoxes» (Почесне Консульство Королівства Нідерландів та видавництво «Апріорі»).

Вінниця (вул. Соборна, 89):

- 22 квітня, 18:00** – презентація роману Дари Корній і Тали Владмирової «Крила кольору хмар» (КСД).
- 23 квітня, 18:00** – презентація збірки Ірини Мороз «Якби ти просто був» («Книги XXI»).

Харків (вул. Сумська, 3):

- 23 квітня, 17:00** – дискусія «Поліглот. Плюси та мінуси».
- 24 квітня, 19:00** – круглий стіл «Сміх – найкращі ліки. Сміх та гумор у літературі». Модератор Гульнар Наджафова.

Інформаційний партнер

Тиждень

Читати, жити й перемагати

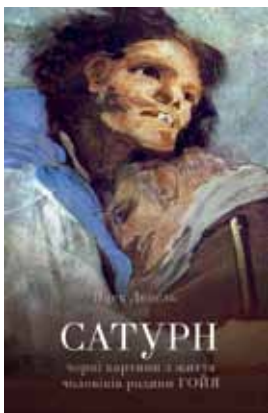
Книжковий ринок в Україні потроху прокидається із зимової сплячки й пропонує читачам дедалі більше новинок.

Одна з них, що ось-ось з'явиться на прилавках книгарень, роман Яцека Денеля «Сатурн. Чорні картини з життя чоловіків родини Гойя» у блискучому перекладі Андрія Бондаря. Яцек Денель – один із найвідоміших польських письменників молодого покоління, виправданий успіх якому принесла родинна сага «Лала», проте до українського читача він прийшов із власною версією життєвої драми родини відомого іспанського художника Франсіско Гойї. Пропонований роман – густе письмо для вибагливого читача, дуже «чоловіча» книжка, створена грубою мовою, що нерідко межує з вульгарністю, проте вміло передає авторське бачення зворотної сторони життя митця. Форма оповіді в «Сатурні» – внутрішній монолог самого художника, його сина Хав'єра й онука Маріано, їхні погляди на певні ситуації. В основі сюжету не тільки життєві перипетії, сімейні та безліч позасімейних стосунків, розваги й творчість, багатство й поділ майна, людські вади й хвороби, божівілья і, врешті, смерть чоловіків родини Гойя, а й відома дискусія мистецтвознавців щодо авторства фресок, відомих як «Чорні картини» (серед них і винесена в назву робота «Сатурн», або ж «Сатурн, що пожирає власного сина») з «Будинку глухого», що належав по черзі всім трьом чоловікам. Яцек Денель вивів едіпів конфлікт і віддав авторство фресок синові Франсіско Гойї – Хав'єру, теж художникові, якому найбільше дісталось через руйнівну владу батька. Попри те що роман сповнений більше ненависті, аніж любові між усіма героями, попри гнітюче враження, що залишається після смаку, написано його дуже сильно й захопливо. І взагалі, хто ска-

Автор:
Ірина Троскот

зав, що література має тільки веселити й забавляти?

Ще одна новинка – збірка оповідань чеського письменника Петра Шабах «Гівно горить» – цілковита протилежність попередній книжці за типом оповіді, настроєм і темами. В основі – чоловіче й жіноче бачення світу, відтворене в кумедних ситуаціях, які кожен із нас може спостерегти

чи не щодня, однак записати їх легко й дотепно, принаймні досі, найкраще вдавалося чехам. Для поціновувачів тонкого гумору, які люблять Гашека і Грабала, книжка «Гівно горить» – справжній весняний подарунок. Дівчатка й хлопчики, дорослі чоловіки й жінки, а також класичні чеські діди в пивничках (пригадуєте Грабалових «Вар'ятів»?) створюють легкий настрій і є чудо-

ЗАЛИШАЄТЬСЯ СПОДІВАТИСЯ, ЩО НЕ ТІЛЬКИ ДЕСЬ НА ДОНБАСІ ВОЮЄ УКРАЇНСЬКИЙ РЕМАРК, А Й КИЇВСЬКИМ МЕТРО ЧИ ХАРКІВСЬКИМ ТРАМВАЄМ ІЗДИТЬ УКРАЇНСЬКИЙ ШАБАХ

вим антидепресантом від нинішньої стрічки новин. Цікаво, що, скажімо, в соцмережах можна знайти чимало схожих кумедних історій, за якими – спостережливість і жваве та влучне письмо. Проте не пригадую, щоб у вітчизня-

ній літературі такі блоги колись переростали в книжку. І дарма. Тому залишається сподіватися, що не тільки десь на Донбасі воює український Ремарк, а й київським метро чи харківським трамваєм їздить український Шабах. Тим паче що й нашій літературі не чужа традиція гумористичного письма, та й зацікавлених читачів вистачає. Доказом цього є дві нові книжки від сумчанина Владислава Івченка: пригодницько-детективні романи «Найкращий сищик імперії на Великій війні» й «Найкращий сищик та падіння імперії», що є продовженням відомого тогорічного «Найкращого сищика на службі приватного капіталу». Книжки з дотепними історіями й кумедними ситуаціями, в які потрапляє відставний офіцер царської охоранки Іван Карпович Підпригора, вже вивчено можна називати успішним видавничим проектом, а Владислава Івченка – цілком заслужено знаним автором добротної масової літератури, якої ще зовсім недавно так бракувало вітчизняному читачеві. І каскад успішних презентацій містами й містечками України вкотре це підтвердив. До того ж, попри швидкий темп написання, винахідливий у творенні сюжетних перипетій Івченко не тільки не знизив рівня письма (навіть навпаки), а й навжився на своєрідний експеримент: місцями до доволі традиційного стилю оповіді додав нотки фентезі та легкої еротики. Власне, письменницькою сміливістю можна вважати й те, що в час реальної дуже болючої війни він також відправляє свого героя на фронт (щоправда, Першої світової) і робить це, звісно, без ридань та зітхань, таким собі гашеківським способом. Бо те, з чого можна посміятися, перестає бути надто страшним. Сміх лікує, а дотепні книжкові пригоди спонукають жити й перемагати. Чого нам усім і бажаю. ■

INSTITUT
FRANÇAIS
UKRAINE

23 | 04 | 2015
(четвер)

18:30

Книгарня «Є»

Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті Ворота»)

«Український тиждень» і Французький інститут в Україні запрошують на зустріч у межах проекту «Європейський досвід: Франція» за участю історика, політолога і дослідника політичної думки й історичної пам'яті в Центральній Європі та Франції Жана-Іва Потеля.

Тема зустрічі:
«Європа перед лицем євроскептицизму»

Наш гість – Жан-Ів Потель

Французький письменник, історик, доктор політичних наук, професор. Протягом 35 років водночас із адміністративною кар'єрою викладав у різних університетах (Париж – Сен-Дені, Пантеон-Сорбонна, Паризький інститут політичних студій, Варшавський університет). Колишній радник із питань культури Посольства Франції у Варшаві (2001–2005). Опублікував понад десяток книжок про Центральну Європу та Францію. У своїх творах поєднує подорожні нотатки, розслідування з поглибленими історичними та політологічними дослідженнями, розповідаючи про події, свідком яких він став. Багато уваги приділяє питанням історичної пам'яті та аналізу еволюції демократичних рухів у радянському блоці.

Нашестя «чорних чоловічків»

Автор:
Лесь Терен

Крим окуповано «чорними чоловічками!» Якщо минулої весни півострів заповонила зелена сарана, то цього року пошесть змінила свій колір. З якогось пекла, мов біси, повиринали сотні фігур у чорних одностроях із «калашами» та бетеерами й розсипалися по кримських дорогах. На відміну від зеленої чорна чортівня не намагається бути мовчазною та «вежливою»: вона владна й хамовита. Щодня чорні зграї перелітають із місця на місце, встановлюючи «блокпости» на кримських дорогах та влаштовуючи тотальні перевірки документів і багажників. Інколи «чорні чоловічки» за надуманими приводами вдаються до обшуків «підозрілих» домівок у кримських селах. Обшуки в тих, на кого місцева «самооборона» вкаже пальцем як на «бандер», мало кого турбують: це в Криму «сам Бог велел». Поголовна «отработка» водіїв із яскраво вираженими ознаками кримськотатарської національності теж не дуже бентежить загал: самі винні, що татарами народилися. А от коли летючий загін зненацька приземляється на в'їзді до Севастополя і починає стопити автівки, зацяцьковані російськими прапорцями й наліпками... та ще й витягує з машин («ррукі на капот!!!») ваньок, що запопадливо допитуються з-за керма: «Каво ловім, братішкі?...» Ось тоді приходять розгубленість і невдоволення. Тим паче що «чорні» не поспішають звітувати про свої наміри. Публіка починає непокоїтися, адже за України якщо на дорогах таке й траплялося, то лише під час оперативних перехоплень якихось озброєних злочинців із погонями та стріляниною. Тобто невже по всьому Криму розбіглися злочинці?! Острах наростає. Нарешті ЗМІ пояснюють: це такий собі навчальний антитерористичний захід «Заслон», роль тренувальної груші в якому відведена всім кримчанам незалежно від ступеня лояльності до окупантів. Раби заспокоюються: ну значить так треба. Це ж «свої», хай уже потренуються на нас...

Блокпости на дорогах перекривають шлях до Криму й українському салу. Двадцятитонний вантаж символічного делікатесу росіяни на адміністративному кордоні з Херсонщиною завернули назад

через якісь митні формальності. Як похизувались окупантські «наглядові служби», протягом поточного тижня на півострів не пропущена третина українських харчових вантажів! Підтекст хизування очевидний: яка ще там продовольча криза, якщо ми он без жалю розвернули на смітник півтора мільйона кілограмів їжі? Між тим у базарних чергах настрої інакші. Хоча більшість покущів і потерпає від «алергії на Україну», втім, на ринках віддає перевагу не російському «комбікорму», а звичним та якісним українським товарам. Бізнес чуйно відреагував на попит споживачів. Згадую здивування сусідів, котрі, ледве розшукавши на прилавках знайому обгортку масла «Тулчинка», вже вдома прочитали на закуплених пачках «Производитель: Россия, Белгородская область», а всередині знайшли малоїстівний російський маргарин. Якого тільки псевдоукраїнського їдла та питва немає на тих прилавках! І розписані яскравими українськими написами пляшки пива «Чернігівське» підмосковного розливу. І «україномовний» сыр з українським штрихкодом, виготовлений в (увага!) «Севастополь, Україна» (і річ тут не в «старій» етикетці, а в свідомому маркетинговому трюку). Є й багато іншого подібного. Бо якщо люд воліє масово скуповувати українське, то місцеві фірмачі ладні поступитися й «політичними принципами».

Трохи ще про бізнес і принципи. Є в Криму такий дивак-чоловічяга Олег Зубков, бізнесмен, що колись збудував на радість туристам два зоопарки: один під Ялтою, а другий під Білогірськом, де влітку леви ходять по степовому резервату, мов у справжній Африці. Задля «решення вопросов», що немичче виникають зі статусу користувача ласих курортних земель, «цареві звірів» довелося піти у велику політику. Він то набивається «у друзі» президентові Юценку, то балотується від БЮТУ до кримської Ради (та бере до свого зоопарку оту білу Тигрюлю, що агітувала нас із білбордів за Тимошенко), то фліртує з Януковичем, то йде до Ялтинської міськради від «Русского блока». Під час російської анексії Зубков розкатує по власній «саванні» на броньовичку під величезним окупантським прапором, погрожуючи нацькувати своїх бойових левів на противників РФ. Щоб гарантовано потрапити до влади, бідолаха вступив одразу аж до двох російських партій. Такої геніальної хитрості росіяни не стерпіли. Вони пригадали Зубкову «помаранчеве минуле» й нацькували на його зоопарки своїх санітарно-епідеміологічних «айболитів». Ті нещодавно оголошили свій грізний висновок: звичайно ж, зубковські звірі визнані такими, що загрожують кримчанам усіма відомими хворобами: від сказу до Еболи. Зірка «царя звірів» заходить, і його проблеми, схоже, лише починаються. І тут правильніше, гадаю, не так зловтішатися з долі віртуозного пристосування, як поспівчувати бізнесу, що в умовах корупційних пострадянських держав був (і залишається) вимушений займатися бозначим, окрім своєї прямої справи безперешкодно надавати людям якісні послуги. На жаль, день, у який це стане можливо, в Криму тепер відсунуто на невизначений термін. ■

«Голос Донбасу»: п'ять тисяч «почутих» жертв

Автор:
Станіслав
Васін

Люди, які тривалий час проживають на території інших областей України, в'їжджаючи в «ДНР-ЛНР», відчувають майже фізичну зміну не тільки ландшафтів із табличками «МІНИ» і зовнішнього вигляду людей, які зустрічають їх із ножами, довгими бородами й автоматами біля кордону «республік». Йдеться вже про принципово іншу реальність, коли ці жителі бачать дійсність, що довкола них, зовсім інакше, ніж решта України.

Не раз спостерігаючи за поведінкою людей в екстремальних ситуаціях тут, на Донбасі, можна помітити, наскільки війна змінила картину дійсності загалом, перевернувши пріоритети людей догори дригом. За більш ніж дев'ять місяців збройного протистояння «ДНР», та й сам Донецьк перетворилися на іншу реальність навіть порівняно з тим, що було тут до війни. На реальність із десятками танків на вулицях, з глибокими вирвами від мін, з асфальтом зі слідами від гусениць просто біля входу в кафе, з хвостами ракет біля дитячих майданчиків, зі щоденними обшуками й підозрами в диверсійній діяльності. Зрештою, з тим, що ніхто з ваших близьких не дасть гарантії, що ви доживете до наступного ранку. Дійсність, де доноси на рідних і друзів у пошуку «ворогів республіки» стали нормою, де на сходах одного з макіївських супермаркетів ви бачите восьмирічну доглянуту дитину, яка просить «гроші на булочку», де порожні полиці «Амстору» змушують не брати навіть хліб, обходячись неякісним сурогатом – якимись перепічками, де розстрільні вироби виписуються за законами часів Сталіна і де навіть у «мирний» час вибухають гранати в квартирах, забираючи життя цілих сімей, лише віддаляє думки людей від глобальних процесів, якими зайняті голови більшості на «великій землі».

Населення Донбасу здебільшого кардинально відрізняється ментально від тієї частини країни, яка квінтесенцію демократичних процесів і свобод на Майдані завжди сприймала як само собою очевидне. А війна перетворила ту відмінність на прірву. І річ зовсім не в тому, що суспільна думка донецьких, а саме тих, хто лишився в «ДНР», коливається в діапазоні від радикального російського націоналізму до простої максими «мені все одно, аби тільки не було війни», коли ця війна вже стоїть під дверима. Навпаки, така позиція лиш чіткіше окреслює той силует народної свідомості, який зараз блукає донецькими вулицями з прапорами «вперед ДНР».

Але запитаймо себе: а чому ці люди взагалі ще тут? Чому вони не біжать від снарядів і мін (хоча багато хто справді покинув область), а, як і раніше, опускаються в шахту під звуки «Ураганів» із зарплатою трохи більшою, ніж зараз коштує телефон? Що змушує їх жити у квартирах будинків, де поряд, у сусідніх, часто немає вікон і стін?

То що ж таке той «голос Донбасу», про який так часто кричали з трибун на площах Донецька з Луганськом, а тепер перенесли на стіни будинків головних вулиць у вигляді написів «змусимо почути Донбас»? Але насамперед необхідно сказати, чим він не є. Це точно не наївні лозунги про «хунту» та «укрофашистів», які зараз, немов мантру, повторюють у лавах «ДНР». До цього ще треба було прийти. Навіть головні «герої Новоросії», як-от Губарев і Пушилін, не відразу зорієнтувалися в тому, що фашизм, перенесений на українські реалії, може бути чудовою «ганчіркою матадора» й змушувати місцеве населення метатися з кутка в куток, ненавидячи то одних, то інших. Однак треба віддати їм належне: справді, ідея фашизму як абсолютного зла в регіоні, більша частина мешканців якого вихована на радянському минулому, а вулиці досі лишаються з іменами то Держинського, то Артема, була неймовірно проста й талановита, вона поєднала в собі цілий котел поглядів із байдужості, апатії, російського радикалізму, анархізму та інших, які зараз «блукають» у рядах «Новоросії». Однак «голос Донбасу» звучав тут ще й до них.

Потяг до «сильної руки», неприйняття загальних демократичних правил і норм, тотальна ксенофобія як у політиці, так і в соціумі, загальне «отруєння» думки ідеєю і страхом фашизму – ось те, що дає змогу сьогодні опускатися під землю шахтарям, маючи в кишені велику дірку. Ось те, що заважає голодним старим і збіднілим учителям винирнути з-під пресу російської пропаганди, яка летить майже цілодобово з місцевих телеканалів та ЗМІ. Це причина, з якої поруч із пам'ятником Шевченкові красується пам'ятник Леніну, а будь-які спроби змінити стан справ наштовхуються на ще більші впертість і спротив.

«Голос Донбасу» чується ось уже майже рік, і завдяки йому на площі в центрі Донецька не сталося жодних архітектурних змін – Ленін стояв, чого не скажеш про сотні спалених будинків і зруйнованих доль. Ми звикли мислити лише фактами, і «подієвість» усього, що відбувається, цілком заповнює медійний ефір. Але навіть у самому Донецьку вже далеко не кожен здатний згадати, через що почалася ця війна, тепер уже мислячи лише власним зруйнованим будинком чи загиблим під Шахтарськом батьком. «ДНР» консервувала в собі ненависть, страхи і стереотипи, а місцеве населення опинилося в емоційному вакуумі, коли навіть найменші проблиски думки про можливі поступки наштовхуються на штамп «Донбас ще ніхто не ставив на коліна». Але й тут на виручку «русской весне» приходять дивовижна риса місцевих мешканців терпіти все: від невиплачуваних зарплат та пенсій до мін і ракет, що залітають до їхніх квартир. Такий вже «голос Донбасу» – тихий, терпеливий та абсурдний, що вірить у теперішнє більше, ніж у логіку майбутніх днів. ■

Кремлівське силове поле і як із ним боротися

Автор:
Філіпп
де Лара,
Франція

Французький філософ Філіпп Рейно влучно назвав прихильників Путіна у Франції (те саме стосується всіх країн Заходу) заручниками «силового поля». Цим терміном він наголошує на здатності путінського лобі впливати навіть на розумних та чесних, які купуються на брехню і нехтують фактами. Воно охоплює неоднорідну масу людей: від німецьких та угорських неонацистів до французьких і грецьких лівих, а ще політиків та науковців «при здоровому глузді». Як же пояснити таку єдність поглядів серед радикалів і поміркованих, жорстких «реалістів» і гарячих голів, захоплених містикою брутальної сили, націоналістів-евроскептиків та регіональних екстремістів, що сподіваються на Європу (і Путіна!) як чинник послаблення національних держав, християн-консерваторів, які ратують за традиційні цінності, та лівих, які прагнуть «демократії без капіталізму»?

Пропутінське крило аж ніяк не панівне у Франції, принаймні наразі: уряд не змінює позиції щодо санкцій і рішення не продавати Росії Mistral, лідери країни й громадськість дедалі більше усвідомлюють цінність Путіна. І все ж це крило впливове й має організовану мережу та багатоглибну структуру, що охоплює різноманітні й на позір несумісні інтереси та учасників. Якщо не брати до уваги потужні інструменти на кшталт хабарництва й залякування, російське силове поле базується на двох основних факторах. Перший – сильне почуття самоненависті в ліберальних країнах, що живиться недолюбками глобалізації та дедалі глибшою, особливо після терактів 11.09 у США, недовірою до політичних лідерів. Ці ненависть і недовіра фокусуються на Сполучених Штатах, адже багатьом не подобаються (часто безпідставно) імперська зарозумілість неоконсерваторів вкупі з провалами в Іраку й нерішуча політика Обами з її неефективністю. З огляду на культурні розбіжності та серйозну економічну конкуренцію між країнами Європи та США єдність інтересів і цивілізації Заходу вже не така очевидна, як раніше. Звідси другий фактор: пошуки альтернативи, якими намагається скористатися «Третій Рим», створюючи ілюзію величчя й вищих цінностей, але оперуючи в реальності цинічною силою, брехнею та військовою міццю. Така непослідовність путінського неототалітаризму і збиває з пантелику Захід. Імперія – це не так альтернативна система, що веде війну за правилами проти нашої, як банда хуліганів, що грає в брудну гру в глобалізованому й неоднорідному світі. Тож російська «альтернатива» може спокусити як тих, кому остогидів трансатлантизм, так і тих, хто вважає, що Захід мусить захищатися в протистоянні цивілізацій, яке виявляється в тероризмі, си-

туації на Близькому Сході та посиленні азійських потуг, і в цьому залежить від російської військової та політичної підтримки (подобається нам це чи ні). Актуальне питання тут – війна ісламістів проти східних християн: попри напускну побожність, Путін ніколи не був, не є і не може бути мудрим та надійним союзником в утвердженні гідних режимів для боротьби з терором на Близькому Сході. Але для тих, хто вважає джихад загрозою для західної цивілізації, нестерпною є думка, що РФ нині й, імовірно, в довгостроковій перспективі не буде надійним союзником і може навіть створювати внутрішню загрозу. Такі люди відмовляються бачити факти. Вони є «раціональним зерном» і головним аргументом силового поля; вони транслюють його сумнівні аргументи про «приниження» Росії після 1991 року, віроломність НАТО, захист російських меншин, «палку любов» РФ до Криму й «братів-малоросів», розкол в Україні та інші демагогічні нісенітниці. Ми маємо давати раду із цим у нашій аргументації.

Пропутінське бачення помилкове, бо воно вважає Кремль адекватним партнером і ґрунтується на біполярному сприйнятті безладів у світі. А ми живемо в епоху розпорошених конфліктів, що перетинаються між собою. Це невтішний факт, тож чимало людей воліє шукати прихисток у маніхеїзмі. Можливо, це результат наївної віри в «кінець історії» і мирне тисячоліття під проводом США або СОТ після розпаду СРСР. Відтак російське силове поле приваблює і екстремістів, що прагнуть підірвати світовий порядок, і наляканих реакціонерів.

Шкода, що нерідко до них приєднуються розумні ліберали і мудрі консерватори. Я щоразу тішуся, коли зустрічаю католика або ж французького патріотика-консерватора, котрий не підтримує Путіна, адже серед них стільки людей, яких

**МИ ПОВИННІ НЕ ЛИШЕ
ВІДСТОЮВАТИ ВИПРАВДАНІСТЬ
УКРАЇНСЬКИХ СВОБОД, А Й
ВИРВАТИСЯ ІЗ КРЕМЛІВСЬКОГО
СИЛОВОГО ПОЛЯ**

поважаю і з якими часто погоджуюся (у необхідності утвердження спільної культури та політичної ідентичності й відмови від жорсткості в освіті та культурі заради рівноправного доступу до них для всіх), що потрапили під вплив російського президента так, ніби ця прихильність є невід'ємною частиною їхньої політичної позиції. Важливо, щоб українська або євро-українська тема не асоціювалася тільки з яшпи чи бегомою і не відштовхувала цим людей, які переймаються збереженням культурної спадщини Європи. Для більшої переконливості ми повинні не лише відстоювати виправданість і привабливість українських свобод, а й вирватися із заклятого силового поля, приймаючи реальний світовий порядок – шалений безлад, якому можемо дати раду тільки через збалансоване поєднання нецинічного реалізму та принципів. ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ МЕРЕЖИ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,

пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

ЗАВЖДИ Є ЧАС ДЛЯ МРІЇ

125 років інновацій з 1888 року

У 1888 році Джордж Сеффорд Паркер створив компанію для втілення своєї заповітної мрії – створення найбажанішого у світі письмового приладдя. Знакова ручка Duofold слугує класичним прикладом його прагнення до бездоганного виконання, незмінної якості та зручності у використанні. Ручки Duofold із 1921 року вважаються престижним подарунком і не перестають удосконалюватися, втілюючи в собі численні технічні та дизайнерські новинки й залишаючись при цьому ознакою витонченого смаку та професійних досягнень їхніх власників.

Бутики **ATTRIBUTE Київ**: ТРЦ «Україна», ТЦ «Олімпійський», ТЦ «Піраміда», ТЦ «Метроград» – Новий проїзд, ТЦ «Глобус», ТРЦ Gulliver;
Миколаїв: ТЦ «Сіті-Центр»; **Львів**: ТЦ «Опера Пасаж»; **Одеса**: ТРЦ «Середньofонтаський»; **Дніпропетровськ**: вул. Ворошилова, 1/21.

Тел.: (044) 360-50-66 www.parker.com.ua